

ПРО «ШКОЛУ МРІЇ» І НЕ ЛИШЕ

Цивілізаційні зміни у світі XXI ст. модернізують школу як інституцію індустріальної ери. Спосіб передавання знань від учителя до учнів у школі Цифрового століття змінюється. Нині актуалізується необхідність переглянути шкільний урок. Екскурс в історію доводить, що з 1632 року (із часу обґрунтування Яном Амосом Коменським класно-урочної системи) урок як форма організації навчальної діяльності змінюється.

Робочий зошит є логічним продовженням посібника Марини Скрипник «Шкільний урок XXI ст.: типи, проекти, аналіз: нотатник педагога» і розроблено авторами для тематичних курсів «Проектування сучасного уроку: теорія та практика».

Зміст у цьому зошиті структуровано у двох розділах, у яких завдання об'єднано в тематичні блоки: історичні етапи розвитку шкільного уроку, особливості уроку в різних технологіях навчання; особливості модернізації шкільного уроку XXI ст. у контексті дидактичного потенціалу цифрових інструментів; проектування уроків на основі технологій проблемного навчання, контекстного навчання, вітагенного навчання з голографічним підходом.

Автори в окремому блоці пропонують завдання для проектування сучасного уроку для вдумливого читача—дослідника—члена команди. Аналіз кращих освітніх практик (результатів педагогічної діяльності учасників Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» з погляду сучасності уроку й STEM-уроків) зорієнтує в теперішніх досягненнях вітчизняного вчителства.

Автори прагнуть зорієнтувати вчителів на школу мрії. Робочий зошит зроблено для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, науково-педагогічних працівників, андрагогів системи післядипломної педагогічної освіти, науковців, організаторів післядипломної педагогічної освіти, усіх, хто прагне реалізувати школу своєї мрії.

ТЕО

МА

М

ПРОЄКТУВАННЯ СУЧАСНОГО УРОКУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

*Робочий зошит для
педагогічних працівників
закладів загальної
середньої освіти*

**Марина СКРИПНИК, Тетяна КРАВЧИНСЬКА,
Наталія ВОЛИНЕЦЬ**, кафедра філософії і освіти
дорослих, Національна академія педагогічних наук
України, ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
Центральний інститут післядипломної освіти

4 ДІАЛОГ ІЗ ЧИТАЧЕМ

10 РОЗДІЛ I. ШКІЛЬНИЙ УРОК: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС, ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

11 Блок 1. 3 історії уроку й альтернативних форм організації навчання

Завдання 1. Шкільний урок у розрізі промислових революцій

Завдання 2. Форми організації навчання, що заперечують урок

Завдання 3. Основні етапи дослідження уроку в історії педагогіки

Завдання 4. Метод T-таблиця: майбутнє шкільного уроку

19 Блок 2. Урок крізь призму різних теорій навчання

Завдання 5. Сутність теорій навчання

Завдання 6. Особливості уроку за різними теоріями навчання

26 РОЗДІЛ II. ПРОЄКТУВАННЯ УРОКУ В ШКОЛІ ЦИФРОВОГО СТОЛІТТЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

27 Блок 3. Як модернізується урок у ХХІ ст.?

Завдання 7. Сучасний урок у школі цифрової ери

Завдання 8. Класифікація уроків

Завдання 9. Критерії сучасного уроку

Завдання 10. Типи уроків літератури

Завдання 11. Структура уроку

Завдання 12. Про цілі уроку через призму таксономій в освіті

Завдання 13. Формулювання теми й очікуваних результатів навчання

47 Блок 4. Дидактичний потенціал цифрових інструментів: розробляємо креолізовані навчальні тексти

Завдання 14. Досягнення когнітології та нейробіології для організації сучасного навчання

Завдання 15. Креолізовані навчальні тексти для мотивації навчальної діяльності сучасного учня

Завдання 16. Хиби, що допускають педагоги в проведенні сучасного уроку

55 Блок 5. Проєктування уроку в різних технологіях навчання

Завдання 17. «Освітня технологія – педагогічна технологія – технологія навчання»: сутність понять

Завдання 18. Підходи до проєктування сучасного уроку

Завдання 19. Організаційні форми різних типів уроків

Завдання 20. Нестандартний урок

Завдання 21. Нешаблонний урок: переваги й труднощі

Завдання 22. Урок за різними технологіями навчання

Завдання 23. Створюємо фанфіки

Завдання 24. Технологія проблемного навчання

Завдання 25. Технологія контекстного навчання на уроках

Завдання 26. Технологія вітагенного навчання з голографічним підходом

Завдання 27. Моделювання уроку

83 Блок 6. Проєктування уроку для читача—дослідника—члена команди

Завдання 28. Види читання

Завдання 29. Шкільний і літературознавчий аналіз художнього твору

Завдання 30. Методи літературознавчого аналізу

Завдання 31. Лінгвістична герменевтика на уроках літератури: пояснювати, витлумачувати, інтерпретувати, розуміти смисл

Завдання 32. Досліджуємо/інтерпретуємо твір

Завдання 33. Буктрейлер (book trailer): створюємо ролик за мотивами книжки

Завдання 34. Аналіз результатів педагогічної діяльності учасників Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» з погляду сучасності уроку

Завдання 35. Аналіз кращих STEM-уроків

Завдання 36. Методи розвитку критичного мислення

Завдання 37. Формуємо команду

Завдання 38. «Тільки ті, хто роблять абсурдні спроби, зможуть досягти неможливого» (Альберт Айнштейн)

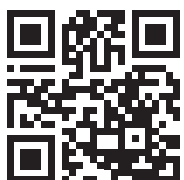
Роздум «З видимого пізнавай невидиме»

ДІАЛОГ ІЗ ЧИТАЧЕМ

Франц фон Дефреггер «Читач»

Франц фон Дефреггер (нім. Franz von Defregger; 30 квітня 1835 року — 2 січня 1921 року) — австрійський художник жанрового й історичного живопису, представник мюнхенської школи образотворчого мистецтва.

[https://cutt.
ly/1Y5c5Xv](https://cutt.ly/1Y5c5Xv)

Читач.. Чому виникає необхідність у перегляді уроку як традиційної форми роботи? І чи дійсно є така необхідність?¹

Автори. Необхідність у перегляді уроку як традиційної форми роботи продиктована запитом на цілі навчання, що висувуються на кожному історичному етапі розвитку суспільства освіти.

Навіть побіжний екскурс в історію доводить, що із часу обґрунтування Яном Амосом Коменським (до слова, у 1632 році (лешненський період) фундатор класно-урочної системи створює «Велику дидактику», учителюючи в Лешненській школі братства) урок як форма організації навчальної діяльності змінюється.

Пригадаємо, що в 60-ті роки ХІХ ст. розроблено теорію уроку Костянтином Ушинським.

Обстоюючи природне право кожного народу мати свою національну школу, національну систему виховання, Костянтин Ушинський наполягав на тому, щоб будувати навчання на основі врахування національних, вікових, статевих і психологічних особливостей дітей, наголошував на значенні повторення в процесі навчання, обґрунтував дидактичні принципи свідомості, наочності, систематичності, міцності засвоєння знань.

Урок у дидактичній системі К. Ушинського висвітлено з погляду проблем оптимізації пізнавальної активності школярів, емоційності навчання, розвитку мислення і мовлення учнів, забезпечення наступності в навчанні, належної організації самостійної роботи та творчості школярів, шкільного краєзнавства.

Бачимо, у ХХ ст. зміни в шкільний урок внесли технології навчання, поява яких пов'язана з когнітологією. Серед таких технологій: алгоритмізація навчання; програмоване навчання; колективна навчально-пізнавальна діяльність; проблемне навчання; навчання «зануренням»; оптимізація навчання; інтенсифікація навчання; розвивальне навчання; диференційоване навчання; особистісно орієнтоване навчання; евристичне навчання.

Зазначимо, у минулому столітті в теорію та практику шкільного уроку введено низку понять («оптимізація» (Юрій Бабанський), «проблемне навчання» (Мірза Махмутов) тощо). Акцент в організації та проведенні уроку здійснено на когнітивній діяльності школяра, тобто діяльності, що базується на пізнавальних (когнітивних) здібностях особистості.

З обґрунтуванням синергетичної парадигми освіти, що базується на концепції функціональної асиметрії мозку людини, урок досліджується як побудова «алгоритмів» формування парадоксального (діалектичного) мислення, розвиток якого є основною метою як психотерапевтичного, так і психолого-педагогічного впливу на особистість².

¹ У цій рубриці автори частково ґрунтуються на запитаннях, відповіді на які деталізовано Мариною Скрипник у розмові з головним редактором «Шкільного світу» Наталією Харченко. Скрипник М. І. Сучасна освіта не має долати хаос, а має навчитися робити його творчим.

² Детально про це: Вознюк О. В., Левківський М. В., Саух П. Ю. Синергетика освіти / за ред. проф. П. Ю. Сауха. Київ, 2004. 130 с. URL: <https://cutt.ly/SY5hB2d>

³Скрипник М. І.
Шкільний урок
XXI ст.: типи,
проекти, аналіз.
Нотатник педагога.
URL: <https://u.to/1TLGGw>

Світ XXI ст. цивілізаційно змінився: стан невизначеності, очікуваних швидких подій (5—10 років), антропологічні зміни. Інформаційні та глобалізаційні процеси теперішнього століття змінюють школу як інституцію індустріальної ери. Учити тепер так, як відбувалося протягом кількох століть, а саме: через передавання знань від учителя до учнів, — загрозове явище для суспільного й культурного розвитку.

Школа Цифрового століття — місце, де готують людей не до давноминулого, а до прийдешнього. Таким майбутнім є креативність, підприємництво, співпраця. Має бути створено умови для свободи, партнерства й вибору суб'єктами траєкторії освітнього розвитку. Адже знання в наш час ідуть із різних сторін і місць, зокрема з масових відкритих освітніх онлайн-курсів.

Словом, у XXI ст. дійсно є така необхідність переглянути шкільний урок. Адже, як наголошувала Олександра Савченко в праці «Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури», «урок є не лише організаційною формою, а й відрізком, клітинкою обмеженого в часі навчального процесу, характер якого залежить від його цілей, що мають на ньому виконуватися, змісту і методів навчання».

Читач.. Чим вирізняється цей робочий _____ зошит серед інших публікацій із теми?

Автори. Робочий зошит є логічним продовженням посібника Марини Скрипник «Шкільний урок XXI ст.: типи, проекти, аналіз. Нотатник педагога»³ та розроблено його для тематичних курсів «Проектування сучасного уроку: теорія та практика».

Завдання в цьому зошиті структуровано у двох розділах.

У розділі 1 «Шкільний урок: історичний екскурс, теоретичні засади» слухачі курсів через виконання завдань зможуть дослідити: історичні етапи розвитку шкільного уроку й особливості уроку в різних технологіях навчання.

Головний принцип нового уроку XX ст. — розвиток пізнавальних здібностей як первинне пізнання школярем реальності, а не вивчення готових «знань». Адже самостійне вивчення учнями одного й того самого реального освітнього об'єкта призводить до отримання індивідуальних освітніх продуктів — знань про цей об'єкт, а також способів їх отримання.

У розділі 2 «Проектування уроку в школі цифрового століття: від теорії до практики» міститься завдання, що розкривають особливості модернізації шкільного уроку XXI ст. у контексті дидактичного потенціалу цифрових інструментів. Особливим акцентом цього розділу є завдання на проектування уроків на основі технологій проблемного навчання, контекстного навчання, вітагенного навчання з голографічним підходом. Аби не втратити на сучасному уроці читача—дослідника—члена команди, автори в окремому блоці пропонують завдання для проектування таких уроків.

Практичний зміст мають завдання з аналізу кращих освітніх практик, зокрема: результатів педагогічної діяльності учасників Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» з погляду сучасності уроку та кращих STEM-уроків.

Для глибини розуміння сутності й опанування практичними інструментами проектування сучасного уроку автори в межах кожного розділу об'єднали завдання в шість тематичних блоків. Назви блоків і, відповідно, особливості розроблення завдань продиктовано запитам практиків і ґрунтуються на актуальних теоретичних розробках, серед яких — дослідження з доказової освіти.

Дослідження з проблем доказової освіти (англ. evidence-based education — освіта, заснована на доказах) синтезує результати понад 50 000 досліджень за 15 років, що подано в праці Джона Хетті (Hattie John. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. NY: Routledge. 2008. P. 392).

Згідно з висновками Хетті, видиме навчання відбувається, коли вчителі бачать навчання очима учнів і допомагають їм стати власними вчителями. Хетті виявив десять найбільш ефективних факторів, що впливають на успішність учнів (*схема 1 на с. 8*).

Згідно з дослідженням Марцано (Marzano R. Classroom Instruction that Works. Alexandria. 2001), є десять методів навчання, які працюють значно краще, ніж інші (*схема 2, там само*).

Серед особливостей оформлення зошита звертаємо увагу на подані до кожного блока картини провідних художників про читача, школу, учителя, дітей (картини можна переглянути, відсканувавши QR-код). Візуалізація проблеми через введення мистецьких творів допоможе, на думку авторів, цілісно сприймати практичний матеріал, інтегрувати набуті знання в системний образ шкільного уроку.

Завершальною рубрикою робочого зошита є орієнтовна тематика випускних робіт для слухачів тематичних курсів.

Окремі завдання містять посилання на відео, більшість з яких подано в англomовному форматі. Це пояснюється прагненням не лише підвищити іншомовну комунікативну компетентність учителя, а й показати розроблення такого виду креолізованого навчального тексту закордонними педагогами.

Схема 1

10 найбільш ефективних факторів, що впливають на успішність учнів (за Джоном Хетті)

Схема 2

10 методів навчання, що працюють значно краще, ніж інші (за Робертом Марцано)

Умовні позначення

Переглянути відео

Дослідити ментальну карту

Довідковий матеріал

⁴Скрипник М. І.
Шкільний урок
XXI ст.: типи,
проекти, аналіз.
Нотатник
педагога.
URL: <https://u.to/1TLGGw>

Читач. Для чого потрібний робочий зошит? _

Автори. Робочий зошит є:

- засобом навчання, мета якого — сприяти опануванню способами самостійного набуття, активного засвоєння й застосування знань;
- інструментом оптимізації та підвищення ефективності пізнавальної діяльності слухачів на всіх етапах підвищення кваліфікації;
- помічником у дослідженні теоретичного матеріалу й створенні орієнтовної основи дій слухачів під час виконання практичних завдань різного рівня.

Читач. Як працювати з робочим зошитом? _

Автори. Для зручності систематизації навчальної інформації з проблеми пропонуємо слухачам опрацювати посібник Марини Скрипник «Шкільний урок XXI ст.: типи, проекти, аналіз. Нотатник педагога»⁴, адже більшість завдань сформовано на основі цієї роботи.

З двох розділів зошита слухач самостійно (відповідно до інтересів і запитів) обирає два завдання. Окремі завдання робочого зошита передбачають кілька підзавдань. У цьому разі слухач обирає одне підзавдання. Виконані завдання надсилаються куратору-тьютору протягом дистанційного етапу навчання.

Читач. Як контактувати з куратором-тьютором тематичних курсів? _

Автори. Marina_scripnik@ukr.net

ШКІЛЬНИЙ УРОК: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС, ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

РОЗДІЛ І

У цьому розділі пропонуються завдання, виконання яких допоможе осмислити:

- історію шкільного уроку й альтернативних форм організації навчання в контексті промислових революцій;
- урок крізь призму різних теорій навчання;
- майбутнє шкільного уроку;
- сутність теорій навчання;
- особливості уроку за різними теоріями навчання;
- технологія уроку в технології критичного мислення.

БЛОК 1

З ІСТОРІЇ УРОКУ Й АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Завдання 1. Шкільний урок у розрізі промислових революцій

Завдання 2. Форми організації навчання, що заперечують урок

Завдання 3. Основні етапи дослідження уроку в історії педагогіки

Завдання 4. Метод Т-таблиця: майбутнє шкільного уроку

Володимир Маковський «У сільській школі», 1883

Маковський Володимир Єгорович (26.01 (07.02).1846, — 21.02.1920) — живописець і педагог. Брат К. Маковського. Чл. Т-ва передвижників (1872). Проф. (1892). Дійс. стат. радник (1905). Більшість полотен, акварелей, офортів присвятив побуту й природі України, куди приїздив із 1880 року. Наприкінці XIX ст. розписував Спасо-Преображен. собор у Сумах. Серед учнів — А. Архипов, В. Бакшеев, В. Кузнецов, Ю. Чепцов. Окремі роботи зберігаються в Дніпроп. (нині Дніпро), Одес., Бердян. (Запоріз.) обл. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=60800

Завдання 1. Шкільний урок _____ у розрізі промислових революцій

1.1. Перегляньте:

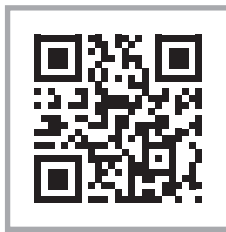

⁵ В інфографіці «Ян Амос Коменський: життєві віхи» деталізовано важливі події у творчості вченого.
URL: <https://cutt.ly/YY5n0qG>

Відео «Ян Коменський»⁵

<https://youtu.be/JVKtnZCD7qo>

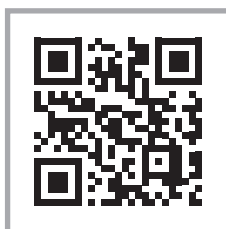
Відео «Як промислова революція вплинула на життя людей. Одна історія»

<https://cutt.ly/NUqiOk3>

Відео «Освіта/література/культура в контексті промислових революцій»
(автор: Марина Скрипник)

<https://cutt.ly/7UqiPQS>

Ментальна карта (автор: Марина Скрипник)

<https://u.to/QQFSGg>

1.2. Визначте особливості розвитку шкільного уроку (заповніть таблицю 1 на с. 14).

1.3. Охарактеризуйте сутність змісту освіти в контексті промислових революцій та:

а) основних літературних напрямів — завдання для вчителів суспільно-гуманітарного й художньо-естетичного циклів;

б) досліджень у галузі фізико-математичних наук, хімії, біологічних наук — завдання для педагогів природничо-математичного й інформаційно-технологічного циклів; образ дитинства і дитини — завдання для вчителів початкових класів.

1.4. За допомогою одного з Google застосунків⁶ проілюструйте характерні особливості промислових революцій.

Наприклад, Google Arts & Culture (<https://artsandculture.google.com>) у розділі «Досліджуй у часі: від давніх артефактів до сучасного мистецтва» (<https://artsandculture.google.com/time?date=1800>) ознайомтеся з репродукціями картин й оберіть знакову картину, що характеризує часові межі чотирьох промислових революцій. Аргументуйте свій вибір.

⁶ Застосунок, застосовна програма, прикладна програма або додаток (англ. application software, app) — користувацька комп'ютерна програма, що дає змогу розв'язувати прикладні задачі користувача.
URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Застосунок>

Таблиця 1

Характеристика промислових революцій

Промислові революції*	Часові межі	Характерні особливості	Зміст освіти (обрати)	Особливості шкільного уроку	Основні літературні напрями; відомі митці**	Дослідження в галузі фізико-математичних наук, хімії, біологічних наук***	Образ дитинства і дитини****
Перша промислова революція (1.0)	XVII	Перша заміна ручної праці машинною (<i>механізація виробництва</i>)	Продиктований/соціально вмотивований/соціально вмотивований із неперервним оновленням/створюється через практичну інноваційну діяльність		Бароко; класицизм; сентименталізм; романтизм; реалізм; модернізм; імпресіонізм, символізм, неоромантизм, імажинізм, футуризм, акмеїзм, експресіонізм, дадаїзм, сюрреалізм, екзистенціалізм тощо; постмодернізм		
Друга промислова революція (2.0)	XX	Електрифікація; конвеєрне виробництво; нові підходи та принципи управління (<i>зокрема Анрі Файоля</i>)	Продиктований/соціально вмотивований/соціально вмотивований із неперервним оновленням/створюється через практичну інноваційну діяльність		Бароко; класицизм; сентименталізм; романтизм; реалізм; модернізм; імпресіонізм, символізм, неоромантизм, імажинізм, футуризм, акмеїзм, експресіонізм, дадаїзм, сюрреалізм, екзистенціалізм тощо; постмодернізм		
Третя промислова революція (3.0)	Початок XXI	Відмова від використання природних корисних копалин; перехід до відновлювальних джерел енергії; автоматизація виробництва	Продиктований/соціально вмотивований/соціально вмотивований із неперервним оновленням/створюється через практичну інноваційну діяльність		Бароко; класицизм; сентименталізм; романтизм; реалізм; модернізм; імпресіонізм, символізм, неоромантизм, імажинізм, футуризм, акмеїзм, експресіонізм, дадаїзм, сюрреалізм, екзистенціалізм тощо; постмодернізм		
Четверта промислова революція (4.0)	Середина XXI	Симбіоз технологій що розвивають межі між сферами: — біологічною; — фізичною; — цифровою	Продиктований/Соціально вмотивований/Соціально вмотивований з безперервним оновленням/Створюється через практичну інноваційну діяльність				

* Чи готуватися освіти до четвертої промислової революції. URL: <https://cutt.ly/SUqoq7P>

** Для вчителів суспільно-гуманітарного й художньо-естетичного циклів.

*** Для педагогів природничо-математичного й інформаційно-технологічного циклів.

**** Для вчителів початкових класів.

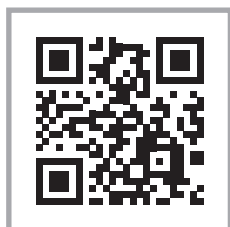
Завдання 2. Форми організації навчання, що заперечують урок

2.1. Перегляньте:

Відеофільм «Кен Робінсон. Новий погляд на систему освіти»

<https://cutt.ly/zUqaRDc>

Відеофільм «Project Based Learning: Why, How, and Examples»

<https://cutt.ly/bUqaTHu>

Відеофільм «Waldorf School Education»

<https://cutt.ly/7UqaUwC>

Чи готуватися освіті до четвертої промислової революції

<https://cutt.ly/SUqaq7P>

2.2. Визначте особливості різних форм організації навчання (заповніть таблицю 2).

Таблиця 2

Форми організації навчання

Класно-урочна система (XVI—XVII ст.)	Мангеймська	Дальтон-план	Лабораторно-бригадна форма	Белл-ланкастерська форма	Метод проєктів

Завдання 3. Основні етапи _____ дослідження уроку в історії педагогіки

3.1. Знайдіть співвідношення між назвою етапу та його сутністю (таблиця 3).

Таблиця 3

Етапи дослідження

<p>Системоутворювальний (XVII ст.)</p>	<p>розвиток теорії уроку (верхня межа — XVIII ст. — час, коли К. Ушинський обґрунтував теорію уроку, зокрема зацентровано на самостійній роботі учнів; нижня межа пов'язана з формуванням й утвердженням в історії вітчизняної школи парадигми «трудої школи», відповідно запровадженням комплексних програм та принципово нових підходів до методів навчання (лабораторного, лабораторно-дослідницького, екскурсійного, пошукового методів, Дальтон-плану та методу-проектів) і форм навчання, які заперечували урок</p>
<p>Концептоутворювальний (XVIII — 20-ті роки XX ст.)</p>	<p>узагальнення Я. Коменським досвіду братських шкіл XVI ст. і теоретичне обґрунтування в 1632 році класно-урочної системи навчання</p>
<p>Стабілізації й уніфікації (30-ті роки XX ст. до першої половини 50-х років XX ст.)</p>	<p>відбулась різка зміна освітніх орієнтирів, що виявилась у відмові від революційних підходів до форм навчання, повернення до класно-урочної системи й уроку як основної форми організації навчання. Основною формою організації навчання залишався комбінований 4-елементний урок із використанням у його рамках фронтальної, індивідуальної, рідше — групової форми навчальної діяльності учнів</p>
<p>Пошуковий (середина 50-х років XX ст. — 90-ті роки XX ст.)</p>	<p>пошук моделей демократичної школи без уроків</p>
<p>Інноваційний (кінець XX ст. — дотепер)</p>	<p>з появою когнітології поширюється в систему шкільної освіти самостійна пізнавальна діяльність школярів, удосконалюється класно-урочна система навчання та структура уроку (за освітніми галузями); здійснюється пошук і впроваджується вчителями-новаторами в шкільну практику активних типів навчання з використанням різних форм організації навчання; впроваджуються в педагогічну практику української школи нові технології. Наприкінці 50-х і на початку 60-х років XX ст. серед учителів широкою популярності набув так званий «липецький метод». Науковий аналіз цього методу показав, що він мав позитивні й негативні сторони. Позитивною його стороною є те, що пропонувалася вільна структура уроку, тісний взаємозв'язок між його елементами</p>

Т-таблиця: якщо поділити аркуш навпіл (або зобразити на ньому велику літеру «Т»), то отримаємо умовну таблицю для твердження «за» і «проти». Протилежні доведення щодо одного й того самого твердження бажано писати одне напроти одного — це дасть змогу побачити, як «змагаються» між собою ці докази.

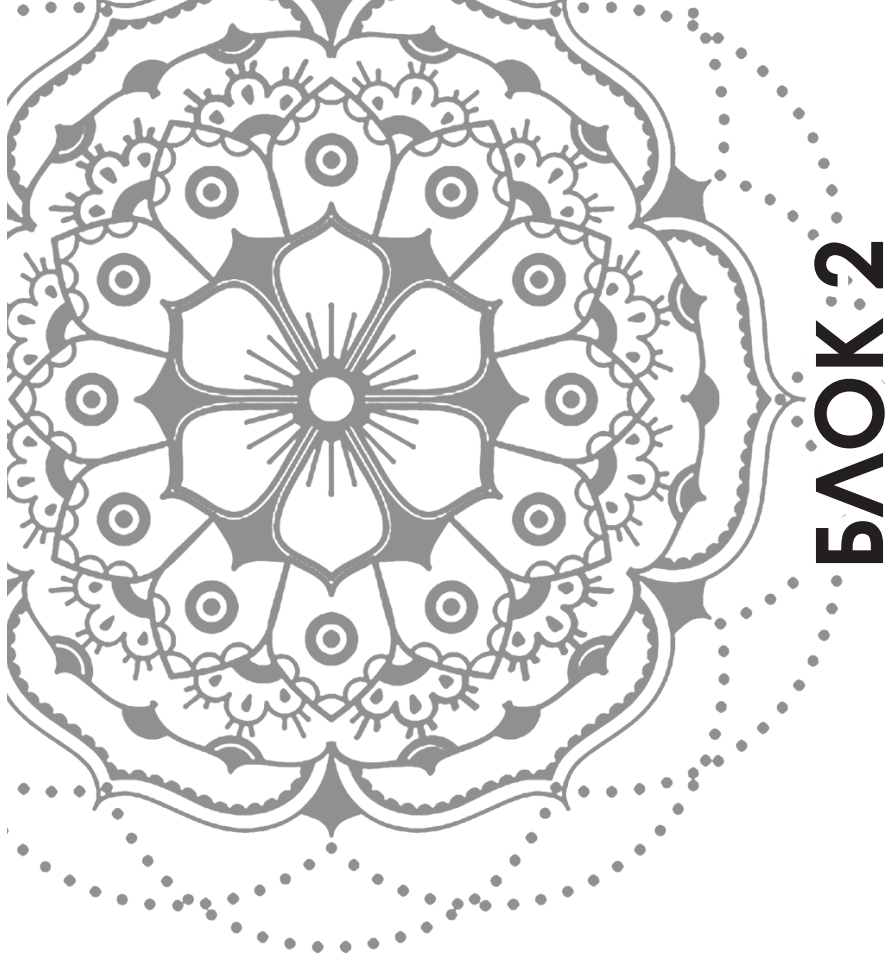
Завдання 4. Метод Т-таблиця: майбутнє шкільного уроку

4.1. За допомогою методу Т-таблиці обґрунтуйте свою думку щодо такого висловлювання: «У мережевому світі шкільний урок зникне» (таблиця 4).

Таблиця 4

Т-таблиця

ЗА	ПРОТИ

БЛОК 2

УРОК КРИЗЬ ПРИЗМУ РІЗНИХ ТЕОРІЙ НАВЧАННЯ

Завдання 5. Сутність теорій навчання

Завдання 6. Особливості уроку за різними теоріями навчання

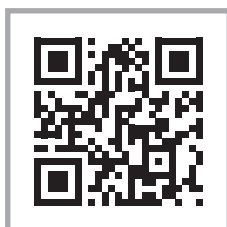
Франческо Бергаміні «У класі», між 1833 і 1883 роками

Франческо Бергаміні (італ. Francesco Bergamini; нар. 27 листопада 1815 року в Болоньї) — італійський художник побутового жанру. В Італії основи сучасної системи освіти склалися в середині XIX ст. Саме в цей час італійський художник Франческо Бергаміні написав серію теплих гумористичних картин про уроки доброго сивого вчителя, який не завжди може встежити за дисципліною в класі, зате створює доброзичливу атмосферу. На одній із цих картин вчитель задрімав, доки один із учнів читає вголос. Але діти не турбують його сон. URL: <https://cutt.ly/4Y5Y72o>

Завдання 5. Сутність теорій навчання

5.1. Перегляньте:

Відеофільм «Behavioral, cognitive, Developmental, Social Cognitive and Constructivist Perspectives»

<https://cutt.ly/PUqaSm3>

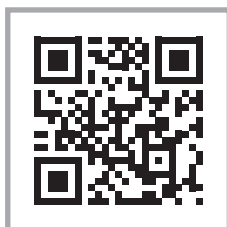
Відеофільм «Cognitive Learning Theory»

<https://cutt.ly/KUqaDWr>

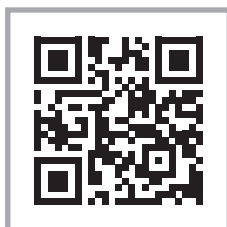
Відеофільм «Behaviorism, Cognitivism, Constructivism»

<https://cutt.ly/NUqaFli>

Відеофільм «Connectivism: a new learning theory»

<https://cutt.ly/QUqaGQn>

Відеофільм «Connectivism»

<https://cutt.ly/MUqaHQ9>

5.2. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

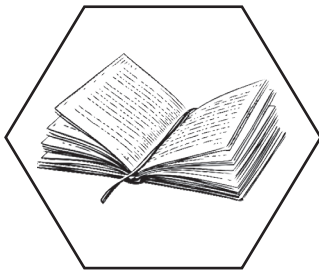
Довідковий матеріал

Теорія навчання — система поглядів, яка характеризує сутність, зміст, методику й організацію навчального процесу, особливості діяльності вчителя й учня під час його здійснення⁷ (схема 3).

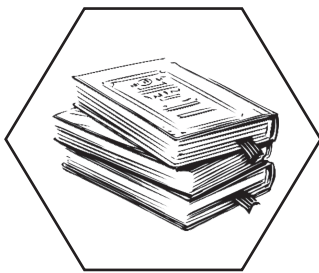
⁷ Що вивчає теорія навчання. Теорія освіти і навчання. URL: <https://cutt.ly/klspLD5>

Схема 3

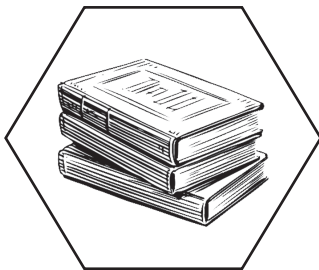
Теорії навчання Конструктивістська

Це теорія освіти, орієнтована на учня, яка стверджує: щоб навчитися, кожен учень повинен побудувати власне розуміння через прив'язку нової інформації до попереднього досвіду; тип навчального середовища є цінним для учнів, оскільки вони здатні інтегрувати нову інформацію з попередніми знаннями.

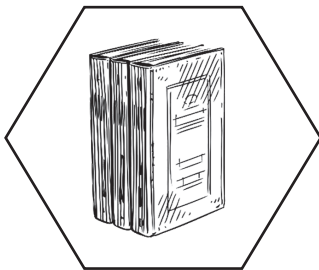
Коннективістська

Визначає процес навчання як створення персональної мережі, у якій розміщуються знання того, хто навчається; передбачає нові підходи, які називаються електронною педагогікою: різоматична теорія, парагогіка, хьютагогіка тощо.

Когнітивна

За основу результатів навчання покладено знання й роботу з ними; навчання охоплює пам'ять, мотивацію та мислення; розглядає навчання як внутрішній процес; кількість і якість вивченого залежать від здібностей учня.

Біхевіористська

Ґрунтується на ідеї зовнішніх стимулів; відповідальність за навчання покладається на вчителя; учні пасивні, чекають, коли їм учитель надасть інформацію, навчаються на запам'ятовуванні, практиці й зовнішній мотивації.

⁸ Fosnot T., & Perry R. S. Introduction: Aspects of Constructivism. In C. T. Fosnot (Ed.), *Constructivism: Theory, perspectives, and practice* (2nd ed., p. 8—38). New York: Teachers College Press; Fosnot C. T., & Perry R. S. (1996). *Constructivism: A Psychological Theory of Learning*. In C. T. Fosnot (Ed.), *Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice* (p. 8—33, 2nd ed.). New York: Teachers College Press. URL: <https://cutt.ly/WY5lmwk>

⁹ Teoriya ta praktyka zmishanogo navchannya: monografiya / V. M. Kuxarenko, S. M. Berezenska, K. L. Bugajchuk, N. Yu. Olijnyk, T. O. Olijnyk, O. V. Rybalko, N. G. Syrotenko, A. L. Stolyarevska; za red. V. M. Kuxarenka. Karkiv: «Mis`kdruk», NTU «XPI», 2016. 284 c.

¹⁰ Henson K. Foundations for learner-centered education: A knowledge base. *Education*, 124(1), 5—16, <https://pdfs.semanticscholar.org/a882/46ce7ffdf2812c77f536bdc10b6afbdc8cf63.pdf>; Duygu Saniye Öztürk. Is Learning Only a Cognitive Process? Or Does It Occur in a Sociocultural Environment?: «Constructivism» in the Eyes of Preschool Teachers. URL <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1091450.pdf>

¹¹ Teoriya ta praktyka zmishanogo navchannya: monografiya / V. M. Kuxarenko, S. M. Berezenska, K. L. Bugajchuk, N. Yu. Olijnyk, T. O. Olijnyk, O. V. Rybalko, N. G. Syrotenko, A. L. Stolyarevska; za red. V. M. Kuxarenka. Karkiv: «Mis`kdruk», NTU «XPI», 2016. 284 c.

Біхевіористська теорія (засновники — Д. Торндайк Уотсон, Б. Скінер) ґрунтується на ідеї зовнішніх стимулів («стимул—реакція—підкріплення» (матеріальне або моральне додаткове стимулювання). Традиційний метод навчання ґрунтується на біхевіористській моделі: учні пасивні, вони чекають, коли їм учитель надасть інформацію. Учні навчаються на запам'ятовуванні, практиці й зовнішній мотивації.

За традиційними біхевіористськими методами навчання відповідальність за навчання покладається на вчителя, а не на суб'єкта учіння. Як зазначають Фоснот і Перрі (С. Fosnot, R. Perry)⁸, теорія біхевіористів може мати наслідки для зміни поведінки, але це мало що може пояснити для когнітивних змін, структурних змін розуміння.

Пізнавальна (когнітивна) теорія за основу результатів навчання брала знання й роботу з ними, почала складатися раніше за біхевіористську⁹.

Когнітивна теорія стверджує, що навчання охоплює пам'ять, мотивацію та мислення і що роздуми відіграють важливу роль у навчанні. Розглядає навчання як внутрішній процес і звертає увагу, що кількість і якість вивченого залежать від здібностей учня, рівня якості й кількості досягнень, які зроблені під час навчального процесу, рівня здібностей і наявної структури знань учня.

Ця теорія знайшла своє втілення в технологіях поетапного формування дій (П. Я. Гальперін, Н. Ф. Талізін), розвивального навчання (В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін), проблемного навчання (І. Я. Лернер, М. І. Махмутов, А. М. Матюшкін), особистісно-орієнтованого навчання (І. С. Якіманська) тощо.

Інформаційний бум і потреба в розвитку гнучкого ситуативного мислення стали поштовхом до появи наприкінці минулого сторіччя **теорії конструктивізму**. Конструктивізм — «це теорія освіти, орієнтована на учня, яка стверджує: щоб навчитися, кожен учень повинен побудувати власне розуміння через прив'язку нової інформації до попереднього досвіду» [К. Henson]¹⁰.

У конструктивістському освітньому середовищі учень може отримати конкретне завдання, над яким часто працює в умовах спільної роботи, критично аналізує інформацію та розмірковує про попередні знання. Цей тип навчального середовища є цінним для учнів, оскільки вони здатні інтегрувати нову інформацію з попередніми знаннями.

Коннективістська теорія¹¹ (запропонована С. Даунсом та Дж. Сіменсом) визначає, що процес навчання — це створення персональної мережі, у якій розміщуються знання того, хто навчається. Тепер з'явилися нові підходи, які називаються електронною педагогікою, — це різоматична теорія, парагогіка, хьютагогіки тощо.

5.3. Одним реченням визначте сутність теорій навчання (таблиця 5).

Таблиця 5

Сутність теорій навчання

Біхевіористська теорія	
Пізнавальна (когнітивна) теорія	
Конструктивізм	
Коннективістська теорія	

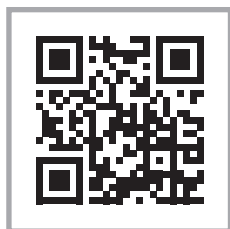
Завдання 6. Особливості уроку за різними теоріями навчання

6.1. Перегляньте:

Відеофільм «5 порад щодо критичного мислення»

<https://youtu.be/TnjDh2vQt3Y>

Відеофільм «Critical thinking — Fundamentals: Introduction to Critical Thinking [HD]»

<https://cutt.ly/KUqaLqz>

	Відеофільм «Developing Critical Thinking Skills»	https://cutt.ly/gUqaL5o
	Відеофільм «Critical Thinking: Why, How Examples»	https://cutt.ly/ZUqaXvs
	Відеофільм «This tool will help improve your critical thinking — Erick Wilberding»	https://cutt.ly/iUqaCnF
	Відеофільм «Critical thinking — Fundamentals: Introduction to Critical Thinking [HD]»	https://cutt.ly/RUqaVpc

¹²Пометун Олена. Урок, що розвиває критичне мислення: структура і методи (частина I). URL: <https://cutt.ly/7UqaNhl>

6.2. Ознайомтеся з таблицею.

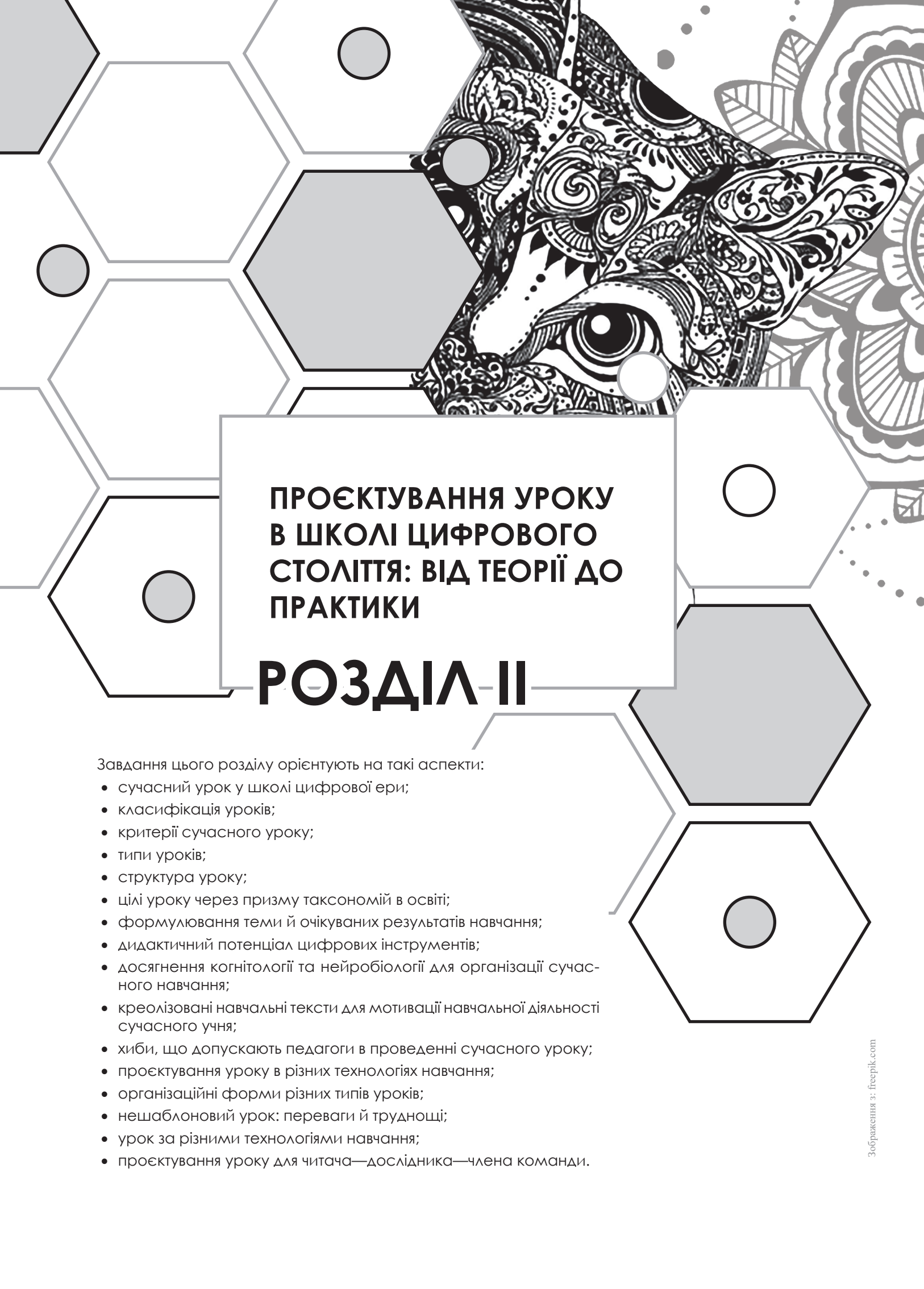
Дослідниця, засновниця і керівниця Освітньої платформи «Критичне мислення», доктор педагогічних наук, професор Олена Пометун¹² пропонує структуру уроку в технології критичного мислення (таблиця 6).

6.3. Визначте теорію навчання, на якій вибудовується урок у технології критичного мислення. Аргументуйте свій вибір.

Зображення з: freerik.com

Технологія уроку в технології критичного мислення (за О. Пометун)

Частина уроку	Завдання	Сенс завдань	Потрібний час
Вступна	Актуалізація	1. Пожвавлення в пам'яті учнів опорних знань, пов'язаних із новою темою, які треба лише «дістати» з тривалої пам'яті	Приблизно 5—7 хв якщо не передбачена перевірка домашнього завдання
	Мотивація	2. Усвідомлення учнями потреби в пізнанні, персональної значущості нової теми, інтересу до неї	
	Тема, очікувані результати	3. Оголошення нової теми та результатів, яких ми очікуємо (і перевіримо) від учнів наприкінці уроку	
Основна	Конструювання учнями знань і навичок, формування власного ставлення до теми	Активна діяльність учнів із дослідження, осмислення матеріалу, пошуку відповідей на раніше поставлені запитання, формулювання нових запитань і пошук відповідей на них, відпрацювання вмінь і стратегій мислення. У ній є сенс виокремлювати два етапи: 1) сприйняття нового матеріалу; 2) осмислення нового матеріалу	Орієнтовно 27—35 хв із 45 хвилин уроку
Підсумкова	Узагальнення й систематизація учнями отриманої інформації	Учні разом з учителем узагальнюють та інтерпретують основні ідеї уроку	Приблизно 10 хв
	Рефлексія	Обмінюються думками та висловлюють особисте ставлення до окремих положень матеріалу чи уроку загалом, оцінюють набуті знання й уміння; ставлять собі додаткові запитання; планують застосування вивченого	

ПРОЄКТУВАННЯ УРОКУ В ШКОЛІ ЦИФРОВОГО СТОЛІТТЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

РОЗДІЛ II

Завдання цього розділу орієнтують на такі аспекти:

- сучасний урок у школі цифрової ери;
- класифікація уроків;
- критерії сучасного уроку;
- типи уроків;
- структура уроку;
- цілі уроку через призму таксономій в освіті;
- формулювання теми й очікуваних результатів навчання;
- дидактичний потенціал цифрових інструментів;
- досягнення когнітології та нейробіології для організації сучасного навчання;
- креолізовані навчальні тексти для мотивації навчальної діяльності сучасного учня;
- хиби, що допускають педагоги в проведенні сучасного уроку;
- проєктування уроку в різних технологіях навчання;
- організаційні форми різних типів уроків;
- нешаблонний урок: переваги й труднощі;
- урок за різними технологіями навчання;
- проєктування уроку для читача—дослідника—члена команди.

БЛОК 3

ЯК МОДЕРНІЗУЄТЬСЯ УРОК У ХХІ СТ?

Завдання 7. Сучасний урок у школі цифрової ери

Завдання 8. Класифікація уроків

Завдання 9. Критерії сучасного уроку

Завдання 10. Типи уроків літератури

Завдання 11. Структура уроку

Завдання 12. Про цілі уроку через призму таксономій в освіті

Завдання 13. Формулювання теми й очікуваних результатів навчання

Річард Ремсі (Richard Ramsey) «Мрійник»

Річард Ремсі (Richard Ramsey) — американський фотохудожник-портретист із міста Мемфіс, штат Теннессі, поєднує у своїх роботах цифровий живопис і мистецтво фотографії. Головні герої портретів — діти. Вік нових технологій диктує інші підходи: комп'ютер, планшет стають такими звичними для художника інструментами, як мольберт, набір пензлів, олівець.
URL: <https://cutt.ly/BY5SajU>

¹³ Для вчителів зарубіжної літератури.

Завдання 7. Сучасний урок у школі цифрової ери

¹⁴ Чумак Л. В. Теоретичні і методичні засади розвитку професійної майстерності вчителів зарубіжної літератури в системі післядипломної освіти: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2018. URL: <https://cutt.ly/Dla51Pq>.

7.1. Запропонуйте формулу сучасного уроку (відповідно до навчального предмета, який викладаєте). Класифікуйте уроки з предмета, який викладаєте.

¹⁵ Моторіна В. Г. Технологія підготовки вчителя математики до уроку: навчальний посібник для студентів фізико-математичних факультетів педагогічних навчальних закладів. Друге доповнене і виправлене видання. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2012. 318 с.

7.2. Схематично подайте запропоновану нижче класифікацію уроків¹³.

У методиці викладання шкільного курсу науковці виокремлюють чотири типи уроків зарубіжної літератури, кожен із яких містить різні варіанти їх видів, сукупністю яких передбачається охоплення різноманіття цілей, змісту, методів і прийомів навчання¹⁴ (схема 4 на с. 30—31).

7.3. Ознайомтеся з поданим текстом із навчального посібника В. Моторіної «Технологія підготовки вчителя математики до уроку»¹⁵. Розкрийте структуру конкретного уроку математики (із поданої нижче класифікації).

«Сучасний урок математики — це така форма організації взаємодії учителя й учнів, яка охоплює не тільки способи діяльності викладання та пов'язаної з нею діяльністю учіння, а й характер спілкування учителя й учнів. Ця спільна діяльність розглядається як їх співробітництво, спрямоване на формування на уроці знань і вмінь із математики.

Вимоги до уроку математики:

- спрямування уроку на особистість учня, урахування його рівня математичної діяльності, пізнавальних можливостей, інтересів, здібностей і їх розвиток; створення позитивного емоційного тла, формування мотивів, потреб навчання; гуманізація і гуманітаризація навчання;
- варіативність і гнучкість структури уроку, що дає змогу реалізувати диференціацію навчання; забезпечення єдності його змісту і форми; системний підхід до побудови процесу навчання, де дидактичною одиницею вважається не один урок, а вивчення теми в системі уроків; урізноманітнення навчальних ситуацій;
- спрямованість уроку на головне, найістотніше в навчальному матеріалі, на кінцевий результат, співвіднесення із цілями навчання математики; диференціація і генералізація знань;
- спрямування навчального процесу на інтенсивний інтелектуальний розвиток кожного учня, який передбачає дотримання таких умов:
 - 1) побудови навчання на достатньо високому (але посильному) рівні складності;
 - 2) швидкий темп вивчення матеріалу (в розумних межах);
 - 3) провідна роль теоретичних знань у навчанні;
 - 4) усвідомлення учнями процесу навчання; навчальний процес повинен враховувати зону ближнього розвитку учня, спираючись водночас на досягнутий рівень актуального розвитку (Л. С. Виготський);
- раціональне поєднання колективних, індивідуальних і фронтальних форм навчання; створення атмосфери демократизму, діловитості, дружнього спілкування; висока відповідальність усіх;
- використання поряд із традиційними нових методичних прийомів і засобів навчання (НІТ-навчання, графічне моделювання і логічне конструювання, емпірична і логічна організація математичного матеріалу, схематичні засоби навчання, синтетичні і комбіновані вправи тощо).

Типи уроків і їх структура. Класифікація уроків за основною дидактичною метою уроку:

- урок засвоєння нових знань;
- урок формування вмінь і навичок;
- урок застосування знань, умінь і навичок;
- урок узагальнення і систематизації вивченого матеріалу;
- урок перевірки, оцінювання і корекції знань, умінь і навичок;
- комбінований урок».

Чотири типи уроків зарубіжної літератури (за Ларисою Чумак)

Уроки вивчення художніх творів

а) уроки сприйняття художнього твору;

б) уроки поглибленої роботи над текстом твору під час вивчення багатогодинної великої за обсягом теми (уроки навчання аналізу);

в) уроки узагальнювальної роботи над твором за наявності достатнього фактичного матеріалу).

а) спеціальні уроки з теорії літератури (у 5—6-х класах для систематизації відомостей із теорії, активізації роботи в 7-му класі; уроки з теорії вірша — спеціальні уроки у 8—9-х класах із теорії віршування на основі вивчення віршованих творів для формування теоретичних понять і їх подальшого закріплення, повторення й поглиблення; 10—11-ті класи — повернення до теорії вірша, пов'язання аналізу віршів із характерними особливостями стилю поета;

Уроки вивчення основ теорії й історії літератури

б) уроки засвоєння наукових, літературно-критичних статей;

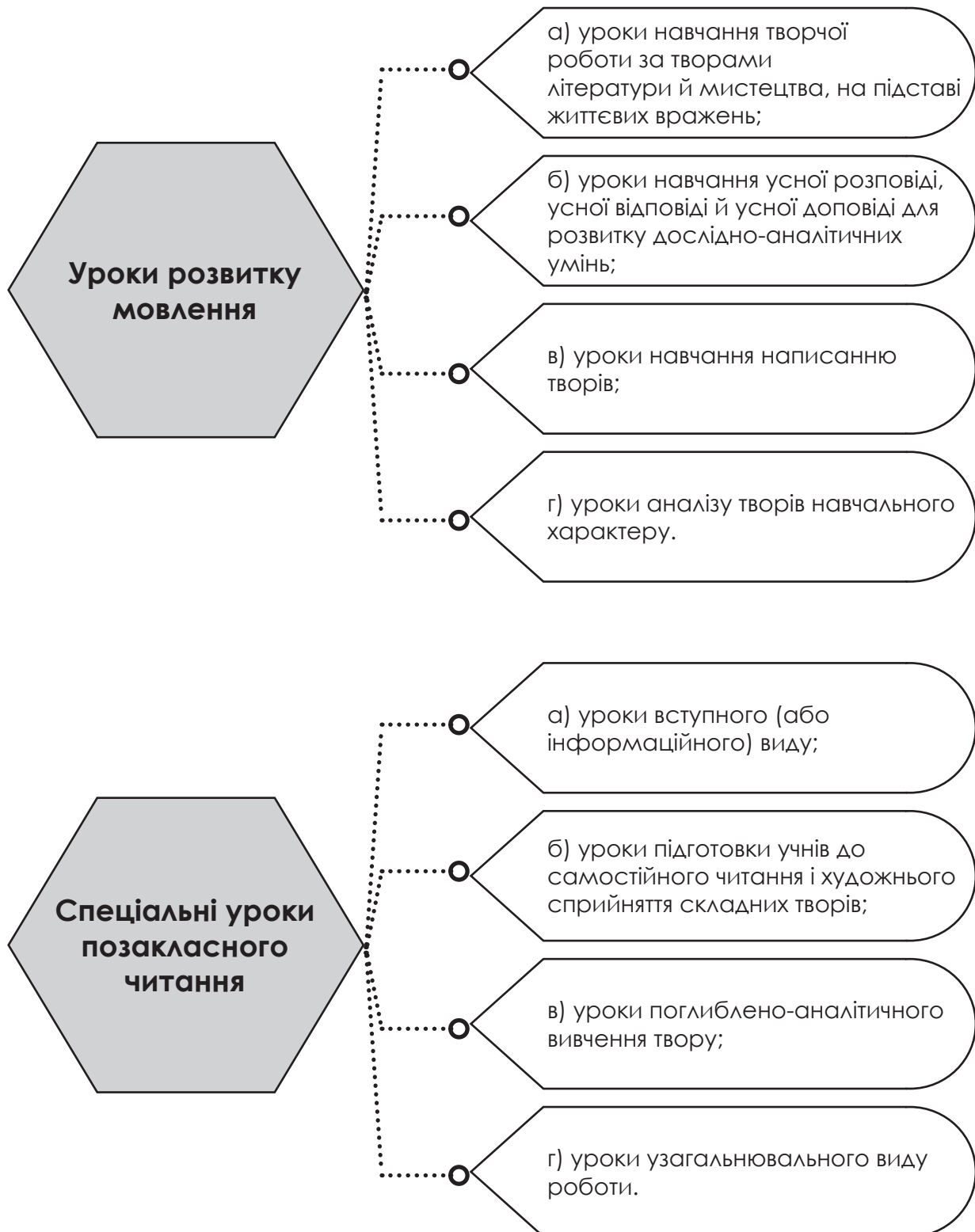
в) уроки за біографією письменника;

г) уроки за історико-літературними матеріалами (присвячені оглядовим темам, вступний і завершальний урок до монографічних тем);

г) уроки узагальнення, повторення, опитування).

Схема 4

¹⁶ Груба Т. Л.
Методика формування мовної особистості старшокласника на уроках української мови (профільний рівень). Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дис. на здобуття н. ст. д-ра пед. наук зі спеціальності 13.00.02 — теорія та методика навчання (українська мова). Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2019. URL: <https://cutf.ly/PUqa6jU>

7.4. Ознайомтеся з вимогами до компетентнісного уроку української мови й прикладом такого уроку, наведеного в дисертаційному дослідженні Т. Груби¹⁶. Проілюструйте з предмета, який викладаєте, компетентнісний урок.

«Учені акцентують на важливості правильно сформулювати мету компетентнісно орієнтованого уроку української мови, для чого радять під час визначення його цілей брати до уваги такі аспекти:

- програмові вимоги до рівня засвоєння конкретного навчального змісту кожної із чотирьох змістових ліній;
- місце й завдання конкретного уроку в системі уроків, відведених на засвоєння певної мовної теми (розділу), формування певного мовленнєвого вміння;
- наявність умов для формування на уроці конкретних загальнонавчальних умінь і навичок;
- виховний потенціал дібраного до уроку дидактичного матеріалу¹⁷.»

Проілюструємо тезу про важливість передбачення в меті уроку програмових вимог до реалізації компетентнісного підходу на конкретному прикладі (додаток 1 на с. 101—103).

¹⁷ Кучеренко І. А.
Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2015. 440 с. URL: <https://cutf.ly/VUqswpl>

Завдання 8. Класифікація уроків

8.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Термін «тип» уроку в практиці школи й досі вживається в різних значеннях. Типологія уроків починає свою історію із часу утвердження класно-урочної системи Яна Амоса Коменського. У процесі розвитку класно-урочної системи безпосередньо в практиці вчителів складались певні типи уроків, але теоретично вони були осмислені значно пізніше.

У ХІХ ст. робить спробу класифікувати уроки за типами педагог Казанської учительської семінарії Микола Бобровников. Проте значення цієї спроби можна розглядати не стільки з погляду часткового вирішення проблеми загалом, як із погляду намагання автора поглибити вчення про урок.

Ще наприкінці 60-х років ХХ ст. автори «Основ дидактики» зазначали, що «питання про типологію уроків є одним із важких» і що «загальновизнаної класифікації дотепер, по суті, немає»¹⁸. Сьогодні це питання залишається відкритим.

Причини — складність такої форми організації навчального процесу, а відтак і труднощі з визначенням єдиної підстави для групування уроків за типами.

Ознайомтеся з класифікаціями уроків, систематизованих у п. 1.3 Дидакти про типологію уроків посібника М. Скрипник «Шкільний урок ХХІ ст.: типи, проекти, аналіз»¹⁹ (додаток 2 на с. 104—109).

8.2. Яку з них як практик вважаєте найбільш вдалою для сучасної школи. Чому?

¹⁸ Основы дидактики / под ред. д-ра пед. наук, проф. Б. П. Есипова. Москва: Просвещение, 1967. С. 339.

¹⁹ Скрипник М. І. Шкільний урок ХХІ ст.: типи, проекти, аналіз. Нотатник педагога. URL: <https://u.to/1TLGGw>

Завдання 9. Критерії сучасного уроку _____

9.1. Ознайомтеся з ознаками сучасного уроку (для вчителів зарубіжної літератури: Ірина Хроменко. *Зарубіжна література в школах України. № 5. 2011*; для вчителів української мови: Ірина Кучеренко. *Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі*) (додаток 3 на с. 110—111).

Вісім ознак сучасного уроку світової літератури

(за Іриною Хроменко)

- Ознака 1. Розвиток критичного мислення учнів.
- Ознака 2. Розвиток навичок мислення високого рівня.
- Ознака 3. Особистісно зорієнтоване навчання.
- Ознака 4. Проблемне навчання.
- Ознака 5. Ігрові технології.
- Ознака 6. Інтерактивне навчання.
- Ознака 7. Інформаційні технології та мультимедійні засоби навчання.
- Ознака 8. Аналіз та інтерпретація художнього твору.

Теоретичні й методичні засади сучасного уроку української мови

(за Іриною Кучеренко)

Структура уроку української мови є багатокomпонентним, чітко продуманим і спроектованим учителем цілим, що охоплює низку стрижневих структурних етапів:

- організація класу;
- мотивація;
- перевірка домашнього завдання;
- актуалізація опорних знань і вмінь;
- цілевизначення;
- засвоєння знань;
- формування вмінь і навичок;
- рефлексія;
- корекція;
- пояснення домашнього завдання;
- підсумки уроку.

9.2. Назвіть співвідношення між назвою уроку й сутністю (таблиця 7).

Таблиця 7

Характеристики різних типів уроків

Урок самореалізації учня	Нове — це нова інформація про будь-що. Зовнішньо новому завжди відповідає внутрішньо нове. На сучасному уроці має відбуватися приріст учня — як зовнішній, так і внутрішній. Зовнішній — це може бути його новий вірш, чи новий спосіб розв’язання задачі, а внутрішній — засвоєння способів віршування або розв’язання задач
Урок відкриття нового	Задля того щоб самореалізація відбулась, необхідно, аби учень усвідомив цілі. Він має розуміти, для чого він вивчає предмет, які зв’язки між предметами. Учнівське цілепокладання — одна з умов навчання життя в сучасному світі
Урок створення освітньої продукції	Компетентність — внутрішня якість учня, тоді як компетенція — зовнішньо задана норма. У кожному навчальному предметі реально чи потенційно містяться ключові й предметні компетенції (норми, освоєння яких дасть змогу стати успішним у певній галузі)
Урок розвитку компетентностей	Для життя необхідні творці й діячі. Навчання має стати засобом, а не метою
Урок комунікацій — очних або дистантних	Сучасний урок не може залишатися монологічним. Діалог, полілог, робота в групах, спільні проєкти — те, що необхідно сучасному учню уже в школі, а не лише в майбутній професії. Очні чи мережеві комунікації оточують сьогодні кожного. Якщо ми бажаємо допомогти учню бути успішним у сучасному світі, ми не можемо виключити з уроку завдання навчання комунікацій
Метапредметний урок	«Мета» — це «те, що стоїть за». За кожним навчальним предметом, темою, фундаментальним освітнім об’єктом є його першооснови. Через входження в метапредметні основи на уроці учень бачить джерела того, що відбувається, вибудовує цілісне знання і розуміє предмети, що досліджуються, визначає своє особистісне ставлення до фундаментальних питань буття
Урок соціальних запитів	Необхідно навчати дітей зіставляти свою місію із зовнішніми обставинами, не втрачаючи водночас свого сенсу й цілей
Урок аналізу й інтерпретації художнього твору	Використання всіх сучасних технологій на уроці літератури доцільне лише за умови, якщо вони дають змогу глибше осягнути художній твір. Найперше завдання вчителя-словесника організувати грамотний ідейно-художній аналіз твору, який допоможе інтерпретувати (пояснити) цей твір. Якщо вчитель створює проблемну ситуацію, то вона важлива не сама по собі, а як прийом, який дає змогу зрозуміти авторський задум, ідею твору

²⁰ Для вчителів зарубіжної літератури — див.: Типологія уроків Ф. М. Штейнбука [Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі. URL: <https://cutt.ly/2UqsgWC>

²¹ Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2015. 440 с. URL: <https://cutt.ly/0Uqskkz>

Завдання 10.. Типи уроків літератури

10.1. На прикладі уроку зарубіжної літератури назвіть співвідношення між назвою уроку й сутністю²⁰ (таблиця 8).

10.2. Проаналізуйте поданий текст²¹ і схематично подайте типологію уроків.

«Уроки української мови класифікуємо на традиційні, що мають класичну структуру та відповідають чинним стандартам, і нетрадиційні, що мають невідновлену, гнучку, нетривіальну будову, своєрідно спроектовані структурні етапи й оригінальний інноваційний лінгводидактичний інструментарій.

Традиційні уроки охоплюють аспектні уроки — спрямовані на вивчення всіх аспектів мови, розвиток мовної компетентності у взаємозв'язку з іншими компетентностями; уроки розвитку комунікативних умінь, орієнтовані на розвиток комунікативної компетентності, умінь здійснювати мовленнєву діяльність, спілкуватися.

Кожна група уроків є цілісною структурою, що своєю чергою відповідно до ключових орієнтирів і стратегічних завдань мовної освіти складається з основних типів:

- аспектні уроки поділяємо на уроки засвоєння знань, уроки формування вмінь і навичок, уроки вироблення досвіду застосування знань, умінь і навичок, уроки контролю, уроки повторення, узагальнення й систематизації, уроки аналізу й корекції навчальних досягнень;
- уроки розвитку комунікативних умінь диференціюємо на уроки сприймання чужого мовлення (аудіювання і читання);
- уроки відтворення готового тексту (переказ);
- уроки створення власних висловлювань (говоріння і письмо);
- нетрадиційні поділяємо на інтегровані уроки й уроки довільної структури та змістової спрямованості».

Схематично подайте типологію уроків:

Завдання 11. Структура уроку

11.1. Назвіть співвідношення між назвою та сутністю поняття (таблиця 9 на с. 39—40).

Таблиця 8

Типи уроків і сутнісні характеристики

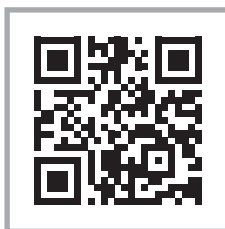
Урок творчого читання	Такі уроки: <ul style="list-style-type: none"> • допомагають учням усвідомити закономірності розвитку національного письменства; • стимулюють розвиток пізнавального інтересу, активізують мислення, сприяють утворенню нових логічних зв'язків, роблять знання учнів свідомими й міцними; • сприяють опрацюванню на уроці більшого за обсягом навчального матеріалу, глибшому й повнішому розкриттю ідейно-естетичного змісту аналізованого твору; • слугують актуалізації, застосуванню здобутих раніше знань і створюють опору в засвоєнні понять, фактів і положень історії та теорії літератури, що досліджуються; • учать розуміти генетичні зв'язки художнього твору з іншими творами й літературним розвитком загалом; • допомагають осмисленню національної самобутності літературного явища; • сприяють виявленню типологічних сходжень у різнонаціональних літературах і контактних зв'язків між письменниками світу; • впливають на формування гуманістичного світогляду учнів, їхнє уявлення про розмаїтий, полікультурний світ, на виховання загальнолюдських ціннісних орієнтацій, толерантності та почуття національної гідності*
Урок текстуального аналізу твору	<ul style="list-style-type: none"> • це урок, організація якого має спрямовуватися на осмислене й особистісне прочитання художнього тексту, аби він перестав бути набором чужих і непотрібних літер і слів, а перетворився на досягнутий раціонально й почуттєво зміст, що змушує думати, сміятися або плакати, а найголовніше — обов'язково насолоджуватися «невимовною легкістю буття» в начебто штучному та вигаданому, але якому дивовижному світі літератури
Урок компаративного аналізу твору	<ul style="list-style-type: none"> • це такий тип навчального заняття, що передбачає вивчення літературного твору в контексті історії світової культури**
Урок культурологічного аналізу твору	<ul style="list-style-type: none"> • складається з елементів попередніх чотирьох типів
Комбінований тип уроку	<ul style="list-style-type: none"> • базується на аналізі тексту як такого, як довершеного, самоцінного й самодостатнього витвору мистецтва слова

* Куцевол О. М. Сучасні типи уроків. *Всесвітня література та культура в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 1. С. 30—31.

** Там само. С. 54.

Завдання 12. Про цілі уроку _____ через призму таксономій в освіті

12.1. Перегляньте:

Відеофільм «Bloom's Taxonomy: Why, How, & Top Examples»

<https://cutt.ly/ZUqsvbc>

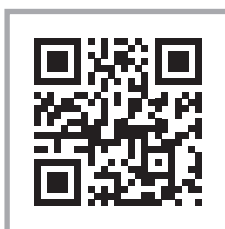
Відеофільм «Bloom's Taxonomy: Structuring The Learning Journey»

<https://cutt.ly/jUqsbvp>

Відеофільм «Dee Fink's Taxonomy of Significant Learning»

<https://cutt.ly/mUqsnSr>

Jeff Irvine. Taxonomies in Education: Overview, Comparison, and Future Directions

<https://cutt.ly/WUqsy5t>

Співвідношення між назвою та змістом структурного елемента уроку

(за О. Пометун, Г. Фрейман*)

<p>1. Організаційний момент складається із зовнішнього боку</p>	<p>А підготовка робочого місця, вітання, перевірка відсутніх і внутрішнього боку — підготовка учнів до уроку. Друге завдання не терпить формалізму і шаблонів у «відкритті уроку». На цьому етапі починається створення сприятливої психологічної атмосфери уроку</p>
<p>2. Актуалізація опорних знань, умінь й уявлень учнів або підготовка до сприйняття нової теми</p>	<p>Б це мікроелемент уроку, у якому плавно перетікає внутрішній організаційний момент. Тут у вигляді короткої вступної бесіди чи постановленням проблемного завдання актуалізуються раніше отримані знання і сформовані вміння, життєві й інші уявлення учнів. Це може бути: перегляд тексту підручника, наочних посібників, стисла інформація вчителя, щоб щось нагадати учням</p>
<p>3. Мотивація навчальної діяльності</p>	<p>В це етап, метою якого є сфокусувати увагу учнів на проблемі та викликати інтерес до теми, що обговорюється, є своєрідною психологічною паузою, яка дає змогу учням насамперед усвідомити, що вони зараз почнуть вивчати інший (після попереднього уроку) предмет, що перед ними інший учитель і зовсім інші завдання.</p> <p>Для цього можна використовувати прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у дітей подив, інтерес до змісту знань і процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ і подій. Це може бути і коротка розповідь учителя, і бесіда, і демонстрування наочності, і нескладна інтерактивна технологія («мозковий штурм», «мікрофон», асоціації тощо)</p>
<p>4. Оголошення, подання теми й очікуваних навчальних результатів</p>	<p>Г це елемент уроку, мета якого — забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в результаті уроку й чого від них чекає вчитель.</p> <p>Насамперед учитель чітко формулює тему уроку та визначає його місце в розділі й курсі, його зв'язок із попередніми уроками, повідомляє навчальні завдання (план уроку).</p> <p>Потім треба виголосити очікувані результати уроку. Щоб визначити для себе майбутні результати уроку, учні інколи мають озвучити особисте ставлення до суті та структури вибраних способів навчальної діяльності та спланувати свої дії із засвоєння та застосування знань, передбачених темою</p>
<p>5. Вивчення нового матеріалу (його первинне сприйняття)</p>	<p>Г перший із перерахованих компонентів уроку, що має самостійне й самодостатнє значення. Роботу вчителя на заняттях, де цей компонент є головним чи одним з основних (на уроках засвоєння нових знань і комбінованих уроків), спрямовано на опанування учнями нових знань і вмінь, на реалізацію закладеного в них виховного і розвивального потенціалу.</p> <p>Значну частину часу на цьому етапі може посісти розповідь учителя. Якщо розповідь посідає центральне місце, то вся інша робота підкоряється цьому способу організації пізнавальної діяльності.</p> <p>Розповідь будується з урахуванням віку й психологічних особливостей учнів. Так, учні 5—7-х класів не можуть утримувати увагу на чомусь одному тривалий час, для підтримки уваги їм потрібна зміна діяльності</p>

* Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006. 328 с. URL: <https://cutt.ly/0UqszDw>

<p>6. Осмислення нових знань і вмінь</p>	<p>Д це етап, метою якого є відновлення в пам'яті й усвідомлення головних історичних подій, які засвоюються, дат, понять і теоретичних положень уроку і відпрацьовування нових прийомів навчальної роботи. Часто такі завдання вирішуються в процесі самостійної роботи учнів за певною невеличкою системою пізнавальних завдань, що орієнтована на звернення уваги учнів до основних моментів нової інформації вже на рівні перетворення, за допомогою фронтальної бесіди з основних (переважно теоретичних) моментів навчальної теми, картографічних і хронологічних завдань, а також деяких видів тестів</p>
<p>7. Систематизація й узагальнення нових знань і вмінь на перетворювальному й творчому рівнях</p>	<p>Е змістом цього компонента уроку є виконання пізнавальних завдань, зокрема проблемних і творчо-образних, де школярі одержують можливість застосувати нові знання й уміння в іншій навчальній ситуації, визначитися у власному ставленні до фактів, що досліджуються, покритикувати чинні оцінки та сформулювати власні висновки</p>
<p>8. Підсумовування уроку</p>	<p>Є саме тут проясняється зміст проробленого, підводиться риска під знаннями, що повинні бути засвоєні, і встановлюється зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться в майбутньому. Функції цього етапу уроку:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● прояснити зміст опрацьованого; ● співвіднести реальні результати з очікуваними; ● проаналізувати, чому відбулося так чи так; ● зробити висновки; ● закріпити чи відкоригувати засвоєння інформації або відповідних умінь і навичок; ● намітити нові теми для обмірковування; ● встановити зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що варто засвоїти, навчитись у майбутньому; ● скласти план подальших дій
<p>9. Інструктаж із домашнього завдання</p>	<p>Ж є певною, але суворо не встановленою частиною уроку. Ефективне домашнє завдання повинно складатися з двох частин:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● обов'язкової, тобто призначеної для всіх учнів (параграф, робота з картою, хронологією і поняттями); ● варіативної, тобто логічних, проблемних і творчих завдань, серед яких школярі вибирають те (ті), що відповідає їхнім пізнавальним здібностям й інтересам
<p>10. Перевірка знань і вмінь</p>	<p>З останній із компонентів уроку у логічній послідовності, що замикає процес вивчення нової теми (за умов тематичного оцінювання знань), й інколи представлений на початку наступного заняття (комбінований урок).</p> <p>Однак у сполученні з компонентом № 7 він може утворити самостійний тип уроку — повторювально-узагальнювальний, а без нього стати головним елементом уроку контролю та корекції знань, умінь і навичок</p>

12.2. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. У 1956 році комітет освітян, який очолював психолог Бенджамін Блум (Benjamin Bloom) із Чиказького університету, працював над розробкою системи мислення, яка б виходила за межі традиційного навчання і заохочувала розвиток мислення «вищого порядку» («higher-order» thinking)^{22 23 24}.

Таксономія, яку вони розробили, названа Таксономією Блума (Bloom's Taxonomy). Надалі її було вдосконалено й адаптовано, проте, серцевиною таксономії залишається серія навичок, яку вчителі повинні розвинути у своїх учнів для того, щоб навчання відбувалося ефективніше.

Таксономію Блума опублікували як Переглянуту Таксономію Блума (Bloom's Revised Taxonomy) у 2001 році.

Автори використали дієслова в назві категорій замість іменників для того, щоб підкреслити, що кожен рівень таксономії є дією того, хто навчається, також вони змінили порядок всередині самої таксономії. Категорії розташовано в тому самому порядку зростання від нижчого до вищого рівня.

На основі Таксономії Блума Л. Ді Фінк (L. Dee Fink) з університету Оклахоми розробив власну концепцію Значущого Навчання (Significant Learning)²⁵.

Фінк вважає, що Таксономія Блума, яка з'явилася понад пів століття тому, не втратила своєї актуальності, але потребує доповнень, необхідних і співзвучних до вимог сьогодення, як, наприклад, у вигляді таких ключових складників: навчитися як вчитися, здобути навички лідерства і міжособистісних взаємин, здобути етичні і комунікативні навички, бути толерантним, бути здатним адаптуватися до змін тощо.

Інтерпретації автора концепції цих складників полягає в потребі нових видів навчання, видів, що сягатимуть поза когнітивну категорію Таксономії Блума і поза когнітивне навчання як таке.

Фінк створив таксономію, що містить шість видів значущого навчання. В основі таксономії покладено перспективне навчання, автор визначає навчання в термінах змін, він зазначає: щоб навчання відбулося, мають відбутися зміни в того, хто навчається. Немає змін, немає навчання.

Значуще навчання вимагає того, щоб були тривалі зміни, які є надзвичайно важливими в житті того, хто навчається. Кожна категорія значущого навчання містить певну кількість більш специфічних ознак навчання, які пов'язані між собою і мають особливу цінність для того, хто навчається (схеми 5, 6 на с. 42—44).

²² Лебідь І. В. Підготовка вчителя музичного мистецтва у рамках реалізації таксономії Блума у XXI столітті. URL: <https://cutt.ly/iUq5WCQ>

²³ Ванас Едмундас. Для чого служить таксономія цілей образования? URL: <https://cutt.ly/nUq5Rbx>

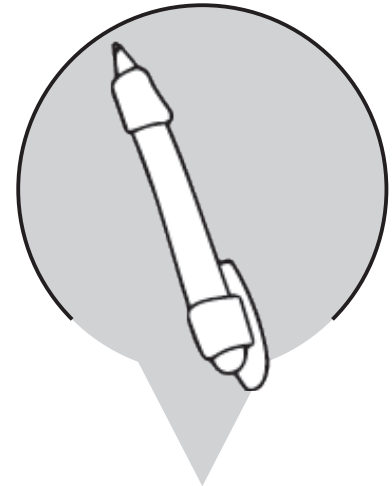
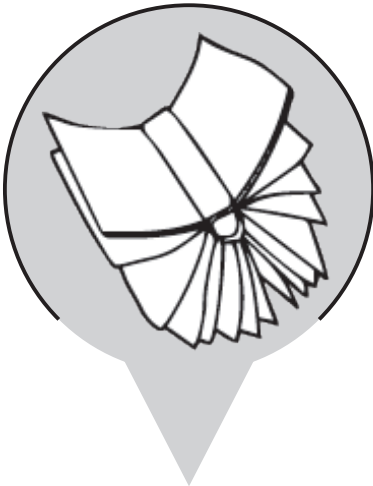
²⁴ Jeff Irvine. Taxonomies in Education: Overview, Comparison, and Future Directions. URL: <https://cutt.ly/WUq5Y5t>

²⁵ Fink, L. Dee. Creating significant learning experiences: an integrated approach to designing college courses/L. Dee Fink. 1st ed.p. cm. (Jossey-Bass higher and adult education series).

Таксономії Значущого

Застосування (application)

Залучення учнів до нового виду діяльності, який може бути інтелектуальним, фізичним, соціальним тощо. Важливою формою застосування результатів навчання є навчання того, як користуватися різними видами мислення (критичним, креативним, практичним). Ця категорія значущого навчання також стосується розвитку певних навичок, а також навчання, як керувати складними проєктами. Специфічна цінність полягає в тому, що застосування результату навчання дає змогу іншим видам навчання ставати корисними.

1

2

3

Фундаментальні знання (foundational knowledge)

Це розуміння і запам'ятовування інформації та ідей. Специфічна цінність фундаментальних знань полягає в забезпеченні базового розуміння того, що необхідно для інших видів навчання.

Інтеграція (integration)

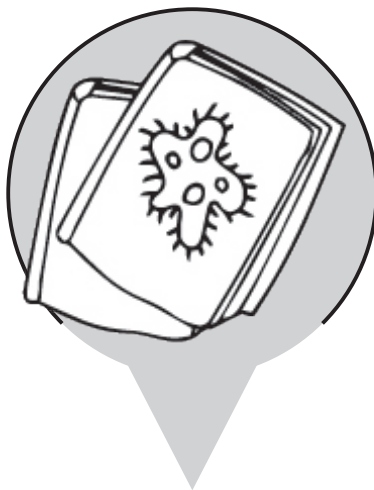
Це встановлення зв'язків між ідеями, людьми і сферами життя. Специфічна цінність полягає в тому, що встановлення нових зв'язків дає тим, хто навчається, нову форму сили, особливо інтелектуальної.

Схема 5

Навчання

Людський вимір (humandimension)

Це пізнання себе й інших, це спроможність зрозуміти себе краще, отримати чіткіше розуміння власних життєвих прагнень і водночас зрозуміти, чому інші поведуться або чинять так чи так, що дає можливість взаємодіяти ефективніше із самим собою та іншими людьми. Специфічна цінність полягає в тому, що цей вид навчання повідомляє учням про людську значущість того, що вони вивчають.

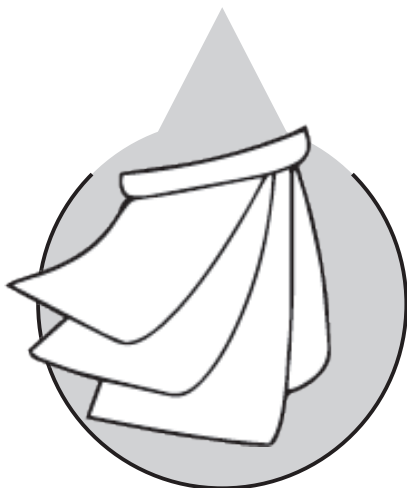
Навчитися як учитися (learning how to learn)

Відбувається тоді, коли учні дізнаються щось про сам процес навчання. Специфічна цінність полягає в тому, що цей вид навчання уможливує продовження навчання учнями в майбутньому й дає змогу робити це набагато ефективніше.

4

5

6

Уважність (caring)

Інколи досвід навчання змінює ступінь ставлення до певних речей, що може виявлятися у формі появи нових почуттів, інтересів і/або цінностей. Будь-яка із цих змін означає, що учні/студенти наразі більш уважні до того, до чого не були уважні раніше. Специфічна цінність полягає в тому, що коли учні уважні до чогось чи піклуються про щось, у них з'являється енергія, яка їм потрібна для вивчення більше про це і це стає частиною їхнього життя.

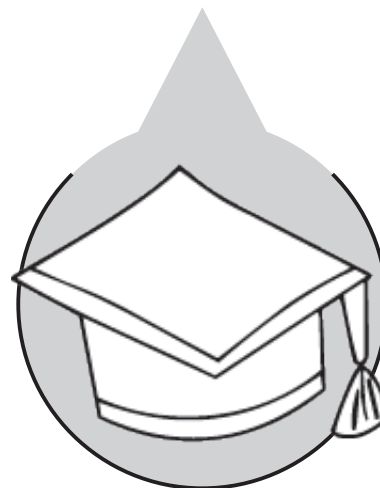

Схема 6

Таксономія навчальних цілей і результатів*

* Пометун О. І. Що таке таксономія Блума і як вона працює на уроці. URL: <https://cutt.ly/QUqsS44>

12.3. Порівняйте таксономію Бенджаміна Блума²⁶ й таксономію Л. Ді Фінка (L. Dee Fink). Сформулюйте мету уроку за таксономією Блума й Л. Ді Фінка.

Таксономія Бенджаміна Блума	Таксономія Л. Ді Фінка

²⁶ Детально про таксономію Блума подано в пп. 3.1.3 Поради до проектування уроку посібника М. Скрипник «Шкільний урок XXI ст.: типи, проекти, аналіз». Скрипник М. І. Шкільний урок XXI ст.: типи, проекти, аналіз. Нотатник педагога. URL: <https://u.to/1TLGGw>

12.4. Сформулюйте мету уроку за таксономією Блума й Л. Ді Фінка.

Мета уроку за таксономією Бенджаміна Блума	Мета уроку за таксономією Л. Ді Фінка

²⁷ Модифіковано завдання з посібника Пометун О. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. Київ: Генеза, 2006. 328 с. URL: <https://cutt.ly/PUqsH5T>

Завдання 13. Формулювання теми й очікуваних результатів навчання²⁷

13.1. Придумайте дієслова (не менше ніж 10), які, на вашу думку, забезпечать формування в учнів різних умінь пізнавальної діяльності й предметних компетенцій.

13.2. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. «Формулювання результатів уроку, щоб сприяти успішності навчання учнів, має відповідати таким вимогам:

- висвітлювати результати діяльності на уроці учнів, а не вчителя, і бути сформульованим так: «Після цього уроку учні зможуть...»;
- чітко відображати рівень навчальних досягнень, який очікується в результаті уроку.

²⁸ Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006. С. 217—218. URL: <https://cutt.ly/Uqs2P0>

Тому воно має передбачати:

- обсяг і рівень засвоєння знань учнів, що буде забезпечений на уроці;
- обсяг і рівень розвитку навичок і вмінь, якого буде досягнуто після уроку;
- розвиток (формування) емоційно-ціннісної сфери учня, яка забезпечує формування переконань, характеру, вплив на поведінку тощо.

Останній компонент навчальних результатів, до якого можна прагнути на окремому уроці, — це визначення, усвідомлення або формування емоційно-наповненого ставлення, ставлення учнів до тих явищ, подій, процесів, що є предметом вивчення на уроці. Отже, результати мають бути сформульовані за допомогою відповідних дієслів, наприклад:

- знання: пояснювати, визначати, характеризувати, порівнювати, відрізняти... тощо;
- уміння і навички: дискутувати, аргументувати думку, дати власну оцінку, проаналізувати тощо;
- ставлення: сформулювати та висловлювати власне ставлення до..., пояснювати своє ставлення до...;
- щоб було зрозуміло, як можна виміряти такі результати, коли їх буде досягнуто, наприклад: якщо після вашого уроку учні вмітимуть пояснювати суть історичного явища та наводити приклади подібних явищ — це легко перевірити й виміряти в оцінювальних балах, врахувавши, наприклад, точність і повноту пояснення і кількість прикладів, які наведено;
- бути коротким, ясним і абсолютно зрозумілим і для учнів, і для самого учителя, і для батьків учнів, і для інших вчителів, і для директора школи або завуча, який має перевіряти ваш урок з погляду на те, чи досяг він очікуваних результатів»²⁸.

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ: РОЗРОБЛЯЄМО КРЕОЛІЗОВАНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕКСТИ

Завдання 14. Досягнення когнітології та нейробіології для організації сучасного навчання

Завдання 15. Креолізовані навчальні тексти для мотивації навчальної діяльності сучасного учня

Завдання 16. Хиби, що допускають педагоги під час проведення сучасного уроку

Ян Стен «Школа для хлопчиків та дівчаток*», 1670

Ян Стен (нід. Jan Havickszoon Steen, повне ім'я: Ян Хавікзоон Стен; приблизно 1626 року, Лейден — пом. 3 лютого 1679 року, Лейден) — один із найвидатніших нідерландських живописців так званої Золотої доби голландського мистецтва. Ян Стен типовий представник жанрового малярства XVII ст., так званого голландського реалізму, прихильник побутового жанру. Його твори відомі своєю психологічною проникливістю, почуттям гумору й багатою кольоровою гамою. URL: <https://cutt.ly/0Y6w1QC>

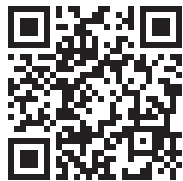

<https://cutt.ly/TY6w4Yq>

* Опис картини «Школа для хлопчиків та дівчаток». Дорослі, які, здається, зовсім не звертають уваги на неслухняну поведінку своїх учнів, діти, задоволені цим, і кожен зайнятий своєю справою чи пустощами. Можна співати пісні, стоячи на столі, або спати прямо на підлозі, займатися з учителем або обговорювати щось із однокласниками. Як кожна картина Стена, «Школа для хлопчиків та дівчаток» сповнена символів і знаків, які треба розшифрувати. Наприклад, праворуч зображено сову, традиційний символ мудрості й атрибут богині Афіни. Один із хлопчиків пропонує їй окуляри, посилаючись на голландське прислів'я: «Яка користь від окулярів чи світла, якщо сова не хоче бачити?». І це стосується як учнів, так і вчителів. URL: <https://jyvopys.com/shkola-dlya-xlopchikiv-i-divchatok-yan-stin/>

Завдання 14. Досягнення когнітології та нейробіології для організації сучасного навчання

14.1. Перегляньте:

Відео «Найдетальніше зображення мозку людини»

<https://cutt.ly/TUqs4TV>

Відеофільм «Як їжа впливає на ваш мозок. Міа Накамুলлі»

<https://cutt.ly/KUqs75m>

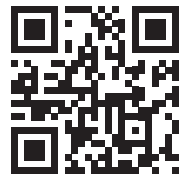
Відео «The Neuroscience of Learning»

<https://cutt.ly/0Uqs5CZ>

Відео «What is Cognitive Neuroscience? | The Learning Brain | CPD: Cognitive Neuroscience»

<https://cutt.ly/uUqs6F7>

Відео «Джон Медина — Правила мозга. Что стоит знать о мозге вам и вашим детям. Аудиокнижка»

<https://cutt.ly/PUdq2Q>

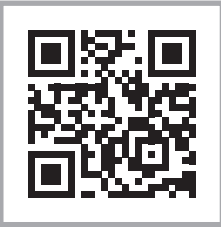

Відео «Як гра на музичному інструменті приносить користь вашому мозку»

<https://cutt.ly/3UqdedZ>

Відео «Користь здорового сну»

<https://cutt.ly/tUqdr37>

14.2. Проілюструйте конкретними прийомами навчання тезу Л. Віготського: «Перед тим як пояснювати — треба зацікавити; перед тим як спонукати діяти — слід підготувати до дії; перед тим як звернутися до реакцій — необхідно підготувати установку; перед тим як повідомляти що-небудь нове — слід викликати очікування нового».

Завдання 15. Креолізовані навчальні тексти для мотивації навчальної діяльності сучасного учня

15.1. Перегляньте:

Відео «Мисліте педагога в шкільному уроці: постмодерне усвідомлення»

<https://cutt.ly/gUqdufc>

Відео «Сучасний текст»

<https://cutt.ly/dUqdiE0>

Вержанська О. М., Лагута Т. М. Функції тексту в електронному навчанні

<https://u.to/uGfjGg>

Скрипник М. І., Кравчинська Т. С., Волинець Н. П. Навчальні тексти нової природи: творимо, радимо, тренуємо: методичні рекомендації. Київ: ЦІПО, 2021. 60 с.

<https://u.to/LCQLGw>

15.2. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Креолізований навчальний текст (або навчальні тексти нового типу) — полікодовий текст, у якому вербальні й невербальні елементи спрямовані на активізацію мозкової діяльності реципієнта²⁹.

Лінгвістичні та психологічні дослідження останніх років засвідчують, що текст має статус основної комунікативної одиниці, якою людина користується в мовленнєвій діяльності. Пильна увага до тексту зумовлюється його функціями в освітньому процесі, серед яких слід окремо виділити функцію розширення, поповнення мовних знань студента, переважно лексичних, і функцію тренування мовного та мовленнєвого матеріалу. Окрім вербальних знаків, у тексті використовуються піктографічні зображення, зміна кольору, шрифтове виділення для збудження різних видів пам'яті³⁰.

15.3. За допомогою застосунка «Мотиватор» (<https://u.to/I9awGg>) створіть мотиваційний і демотиваційний плакати у формі зображення до предмета, що викладаєте.

Допомогою може слугувати міркування Дена Роема про особливості візуалізації³¹.

15.4. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Ден Роем у книжці «Візуальне мислення»³² визначає три позиції для візуального сприймання: «це процес (подивитися — побачити — уявити — показати іншим), наші «вбудовані» біологічні інструменти (зір — внутрішній зір — очі/руки) і спосіб, яким ми бачимо (хто/що — скільки — де — коли — як — навіщо/чому)».

15.5. Створіть хмари слів (тегів) до теми заняття.

Скористайтеся довідковим матеріалом з методики застосування хмари слів в освітньому процесі.

Довідковий матеріал. Хмари слів (теги) (від англ. tagcloud, wordcloud, wordle) — це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні. Хмари дають можливість зосередити увагу учнів на ключових словах теми, твору, сприяють пригадуванню найважливішого. Є багато сервісів для створення хмар слів, зокрема зручним є WordArt.com.

Наприклад, на уроці літератури можуть бути такі види робіт і завдання (частково за І. Рощиною³³ та Ж. Клименко³⁴):

- «Упізнай твір» — у хмарі наведено слова, які називають героїв твору, місце подій тощо;
- «Угадай персонажа» — у хмарі наведено слова, які описують і характеризують персонажа;
- «Визнач літературну епоху» — у хмарі наведено слова, які характеризують епоху, називають її представників;

²⁹ Деталізація цієї проблеми в авторській роботі: Навчальні тексти нової природи: творимо, радимо, тренуємо: Методичні рекомендації / М. І. Скрипник, Т. С. Кравчинська, Н. П. Волинець. Київ: ЦІПО, 2021. 60 с. URL: <https://u.to/LCQLGw>

³⁰ Вержанська О. М., Лагута Т. М. Функції тексту в електронному навчанні. URL: <https://u.to/uGfjGg>

³¹ Навчальні тексти нової природи: творимо, радимо, тренуємо: Методичні рекомендації / М. І. Скрипник, Т. С. Кравчинська, Н. П. Волинець. Київ: ЦІПО, 2021. 60 с.

³² Дэн Роэм. Визуальное мышление. Как «продавать» свои идеи при помощи визуальных образов. Пер. с англ. О. Медведь. Москва: Издательство Манн, Иванов и Фербер. 2013. 300 с. URL: <https://u.to/vKPdGg>

³³ Рощина И. В. Средства визуализации современного урока языка и литературы. Карповские научные чтения: сб. науч. ст. Вып. 11: у 2 ч. Ч. 1. Минск. «ИВЦ Минфина». 2017. С. 258—262.

³⁴ Клименко Жанна. Дива візуалізації, або Як зробити знання видимими, а уроки літератури — незабутніми. URL: <https://u.to/K5rdGg>

³⁵ Проєкт «Файні мему з української літератури». URL: <https://u.to/aorPKGg>

- «Угадай, про якого письменника розповідає хмара» — хмара містить назви творів, слова, які нагадують про факти життя і творчості письменника;
- «Проаналізуй хмару» — учням дається завдання з'ясувати, яку інформацію несе хмара;
- «Знайди зайве слово» — наприклад, слова, які характеризують певну епоху, або твір, або персонажа; поміж них потрібно знайти зайве й обґрунтувати вибір;
- складання розповіді за хмарою (про літературну добу, письменника тощо);
- пошук прислів'я або висловлювання, яке сховалось у хмарі; це висловлювання може бути назвою теми уроку або епіграфом до нього;
- створення власної хмари.

15.6. Ознайомтеся з проєктом «Файні мему з української літератури»³⁵.

За допомогою мобільних застосунків-мемогенераторів: Imgur, Mг-тет, Meme Generator або інших створіть науковий мем із предмета.

Довідковий матеріал. Мемом (з англ. meme) у широкому значенні вважається одиниця інформації, що поширюється, несе певну ідею і водночас копіює (реплікує) саму себе. Таку його функцію, подібну до функції генів, визначив автор терміна біолог Річард Докінз, порівнюючи еволюцію людської культури з еволюцією генів.

Поняття мему і його концепція були вперше розроблені Річардом Докінзом у книжці «Егоїстичний ген» (1976 рік) і пізніше в його книжці «Розширений фенотип».

Наукове поняття одиниці соціальної еволюції і подібних термінів, які використовують корінь грец. *Μνημα* (транслітерація — мнема) — спогад, пам'ять, уперше згадується в 1904 році німецьким еволюційним біологом Річардом Семонем у науковій праці «Die Mnemische Empfindungen in ihren Beziehungen zu den Originalenempfindungen» (приблизний переклад — «Пам'ять-сприйняття у зв'язку з оригінальними сприйняттями»). За даними Оксфордського словника (Oxford English Dictionary), слово *meme* з'явилося в англійській мові в 1921 році, коли книжку Р. Семона переклав Л. Сімон англійською з назвою «The Mneme».

Докінз стверджував, що термін «мем» (*meme*) він придумав, скоротивши грецьке слово (грец. *μίμημα* *мімема*) — «наслідування», «подібність», не знаючи про термін «*meme*». Р. Докінз казав, що він хотів ввести «односкладове слово, яке звучить подібно «ген».

Поняття «мем» і «меметика» з 1988 року включено до Оксфордського словника англійської мови — словника, що задає нормативні категорії наукової та інформаційної сфери.

Нині є такі визначення поняття мем:

- мем (за Докінзом) — це основна одиниця культурного передавання чи ініціації;

- психологія: мем (за Денетом) — це в певному розумінні комплексна ідея, яка формує себе у вигляді чогось певного і такого, що запам'ятовується. Мем поширюється через знаряддя, поведінку та позначення — фізичні вияви мему;
- мем (за Плоткіним) — одиниця культурної спадковості, аналогічна гену. Мем — це внутрішня репрезентація знання;
- мем — одиниця мислення, завдяки якій здійснюється його процес;
- соціологія: мем — одиниця суспільної взаємодії;
- культурологія: мем — одиниця інформації, яка міститься у свідомості. Мем діє на події так, щоб у свідомості інших людей утворилася більша кількість його копій.

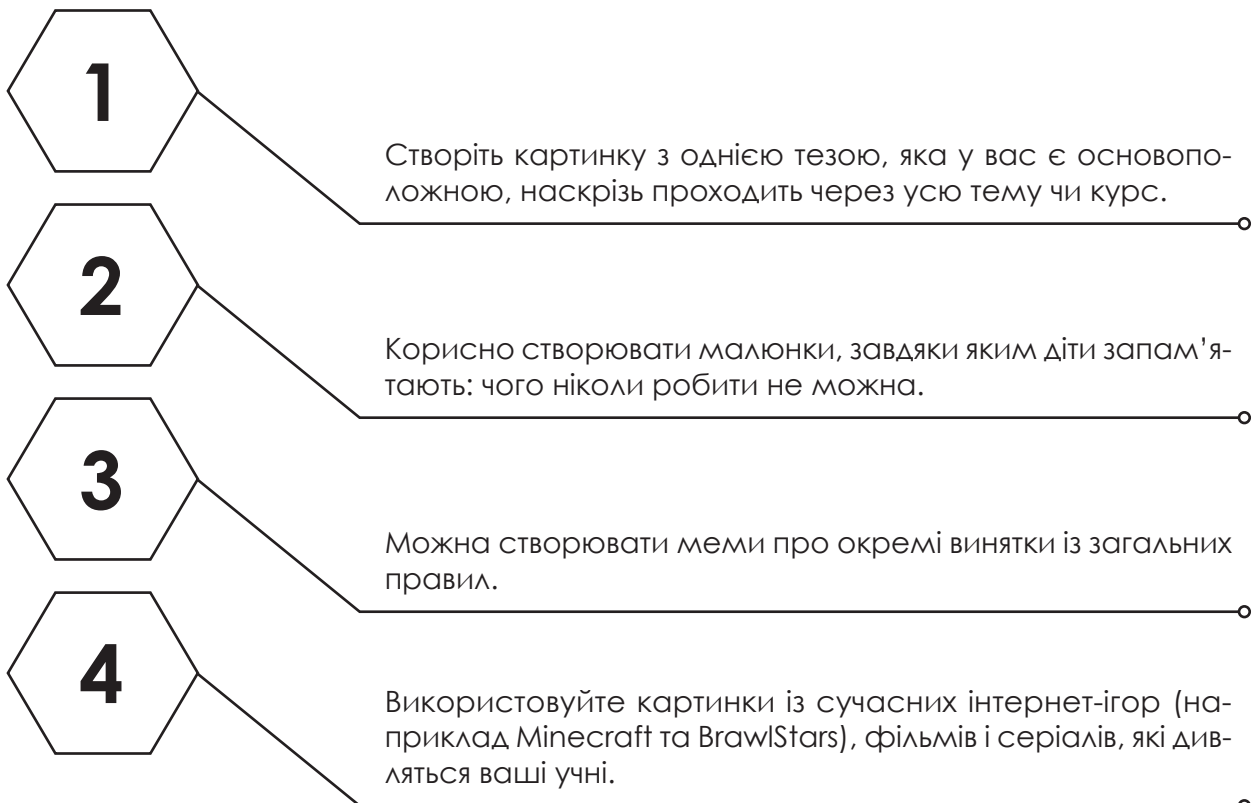
³⁶ Арінархова Анна. Як створювати наукові мему для уроків. URL: <https://u.to/gyndGg>

Різні трактування обумовлені, по-перше, складністю і багатовимірністю категорії мему. По-друге, тим, що неможливо чітко визначити мінімально можливий об'єм інформації, що реплікується (<https://cutt.ly/oY6t1R8>).

Мемом може бути зображення, текст, подекуди відео, присвячене злободенній проблемі чи персонажу. Отже, мему — це смішні зображення чи відео з надписами, які швидко поширюються в соціальних мережах і медіа³⁶ (схема 7).

Схема 7

Рекомендації до створення мему

БЛОК 5

ПРОЄКТУВАННЯ УРОКУ В РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ НАВЧАННЯ

Завдання 17. «Освітня технологія — педагогічна технологія — технологія навчання»: сутність понять

Завдання 18. Підходи до проєктування сучасного уроку

Завдання 19. Організаційні форми різних типів уроків

Завдання 20. Нестандартний урок

Завдання 21. Нешаблонний урок: переваги й труднощі

Завдання 22. Урок за різними технологіями навчання

Завдання 23. Створюємо фанфіки

Завдання 24. Технологія проблемного навчання

Завдання 25. Технологія контекстного навчання на уроках

Завдання 26. Технологія вітагенного навчання з голографічним підходом

Завдання 27. Моделювання уроку

Франсуа-Луї Ланфант «Урок математики»

Франсуа-Луї Ланфант де Метц народився 1814 року. У віці 15 років вирушив до Парижа, де виявив інтерес до живопису. Lanfant де Метц спочатку працював як ілюстратор. Потім захопився дитячою темою, став відомим художником дитячих сцен й отримав прізвисько «Маленький майстер». URL: <https://ehdu.livejournal.com/964694.html>

Завдання 17. «Освітня технологія — педагогічна технологія — технологія навчання»: сутність понять

17.1. Перегляньте:

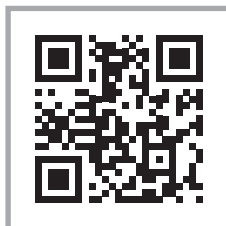
Відео «Emerging Trends in Educational Technology»

<https://cutt.ly/GUqdb9h>

Відео «Technology Enhanced Learning»

<https://cutt.ly/1UqdnZH>

Відео «What is EDUCATIONAL TECHNOLOGY? What does EDUCATIONAL TECHNOLOGY mean?»

<https://cutt.ly/PUqdmHp>

Відео «History of educational technology»

<https://cutt.ly/fUqdQPo>

17.2. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Технологія навчання (за Т. Ільїною) часто ототожнювалася з використанням технічних засобів навчання і визначалася як «технологія-техніка навчання». Н. Тализіна стверджує, що сутність сучасної технології навчання полягає у визначенні найбільш раціональних засобів досягнення поставлених цілей.

Водночас освітній процес розглядається комплексно як система у його єдності та взаємозв'язку. С. Гончаренко зазначає, що технологію навчання часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання та використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на діяльнісні цілі навчання, які допускають їх оцінювання.

Він підкреслює, що ця галузь більше орієнтована на учня, а не на предмет вивчення, на перевірку виробленої практики (методів і техніки навчання) під час емпіричного аналізу й широкого використання аудіовізуальних засобів у навчанні, визначає практику в тісному зв'язку з теорією навчання³⁷.

Найдіть співвідношення між поняттям і його визначенням (таблиця 11).

³⁷ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

Таблиця 11

Технологія та характеристики

Освітні технології	відображають стратегію розвитку єдиного державного освітнього простору й вбудовуються на знанні закономірностей функціонування системи «педагог — соціальне середовище — учень» в інваріантних моделях навчання
Педагогічні технології	методологія, що представлена рівнями педагогічних теорій, концепцій, підходів. Критеріальні параметри освітніх технологій репрезентуються доктринами, концепціями розвитку освіти, стандартами
Технологія навчання	тактичний шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) у межах певного предмета, теми, питання, у межах обраної педагогічної технології. Завданням технології навчання є максимальне спрощення організації навчального процесу, зі збереженням її ефективності через передавання творчих функцій учителя

Завдання 18. Підходи до _____ проєктування сучасного уроку

18.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Підхід — конкретна стратегічна система, теоретико-методичні способи, способи і технології реалізації навчального процесу. Пріоритетними підходами для проєктування й реалізації сучасного уроку є компетентнісний, когнітивний, особистісно орієнтований, комунікативний і діяльнісний підходи.

У поданій таблиці віднайдіть співвідношення між назвою підходу та його змістом (таблиця 12).

Таблиця 12

Підходи для проєктування й реалізації сучасного уроку

Назва підходу	Сутність
Компетентнісний	спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є загальні (базові, ключові) і спеціальні (предметні)
Когнітивний	навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самостійність: суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти
Особистісно орієнтований	розглядає залежність поведінки людини від наявних у неї пізнавальних схем
Комунікативний	органічне поєднання свідомих і несвідомих компонентів у процесі навчання
Діяльнісний	спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію

Завдання 19. Організаційні форми різних типів уроків

19.1. На прикладі уроку зарубіжної літератури визначте форми й типи уроків. Проаналізуйте форми й типи уроків³⁸ (схема 8 на с. 60).

19.2. Заповніть таблицю «Форми й типи уроків зарубіжної літератури» (таблиця 13).

³⁸ Типологія уроків Ф. Штейнбука. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі. URL: <https://cutt.ly/nUqd1ix>

Таблиця 13

Форми й типи уроків зарубіжної літератури

Тип уроку	Організаційні форми
Урок творчого читання	<ul style="list-style-type: none"> ● урок коментованого читання; ● урок читання та художнього переказування тексту; ● урок-інсценізація (чи урок із елементами інсценізації); ● урок-конкурс на кращого читця; ● урок позакласного читання; ● урок додаткового читання; ● урок-діалог; ● урок-знайомство; ● урок-усний журнал; ● урок-літературно-музичний (як варіант — мистецький) салон; ● урок-портрет (поета чи письменника); ● урок-роздум тощо
Урок текстуального аналізу твору	
Урок компаративного аналізу твору	лекція, бесіда, дослідження, зіставлення, диспут
Урок культурологічного аналізу твору	
Комбінований тип уроку	

Схема 8

Форми й типи уроків зарубіжної літератури
(за Ф. Штейнбук)

Форми уроків

Завдання 20. Нестандартний урок

20.1. Перегляньте:

Відео «Цікавий дистанційний урок літератури»

<https://youtu.be/SfPoZ8lPPi8>

Відео «Як зробити цікавим урок літератури»

https://youtu.be/3ejxrob_rM8

Відео «5 порад щодо критичного мислення»

<https://youtu.be/TnjDh2vQt3Y>

Відео «Як використовуємо комікси у навчанні»

https://youtu.be/ysBFoQnFY_0

Ментальна карта

<https://youtu.be/YkVrPgwy8AA>

Ментальна карта. Рефлексія

<https://youtu.be/IT0AFpAhMSA>

20.2. Продовжте речення:*«Нестандартний урок — це*

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

«Головна мета таких уроків —

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

_____».

Завдання 21. Нешаблонний урок: _____ переваги й труднощі

21.1. Використання нестандартних уроків і окремих нестандартних прийомів педагогічної техніки й технології на уроках має свої переваги, однак є і труднощі. Назвіть їх, заповнивши *таблицю 15*.

Таблиця 15

Нестандартні прийоми педагогічної техніки й технології

Переваги	Труднощі

Завдання 22. Урок за різними _____ технологіями навчання

22.2. Усю систему нестандартних уроків дослідники поділяють на групи за педагогічними технологіями. У поданій таблиці запропоновано класифікацію уроків літератури. Віднайдіть співвідношення між назвою та вмістом понять (таблиця 16).

Таблиця 16

Типи уроків за педагогічними технологіями

Інформаційно-комунікативна технологія	урок-лекція, урок-семінар, урок-твір, урок-конференція, уроки-творчі звіти, урок-консиліум, урок-залік, урок-експромт-екзамен, уроки-взаємонавчання, урок-інформації, інтегрований урок
Ігрові технології	змагання КВК, турнір, аукціон, вікторина, конкурс, інтелектуальний хокей, «Щасливий випадок». Ділові, рольові ігри. Імпровізація, імітація, «Суд», захист дисертації, «Слідство ведуть знавці», «Поле чудес», ерудит, ланцюжок, бізнес-гра. Драматизація. Драматична гра, пантоміма, драматична розповідь, ляльковий театр
Дослідницька технологія	діалог, усний журнал, роздуми, диспути, пресконференції, репортаж, урок-протиріччя, урок-парадокс, пошук, розвідка, лабораторні дослідження, заочна подорож, експедиція, наукові дослідження, коло ідей
Інтерактивна технологія	кооперативне навчання. Робота в парах, змінювані трійки, карусель, малі групи, акваріум. Колективно-групове навчання. Мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, «Навчаючи — учуся», мозаїка, вирішення проблем, дерево рішень. Ситуативне моделювання. Імітаційні ігри, «Суд», громадські слухання, рольова гра. Опрацювання дискусійних питань. Метод прес, займи позицію, зміни позицію, континуум, дискусія, дебати, ток-шоу, оцінювальна дискусія
Психотренінг	тренінг уваги, уяви, пам'яті, «Пізнай себе», «Пізнай свої здібності», «Твоя воля», «Твій характер», «Сам себе виховую», сугестопедагогічний урок

Завдання 23. Створюємо фанфіки

23.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Термін «фанфік» походить від англійського «*fan fiction*» — фан-література, фан-проза». Фанфік — це жаргонізм, який означає аматорський твір за мотивами популярних оригінальних літературних творів, кінофільмів, телесеріалів, аніме, коміксів, а також комп'ютерних ігор тощо. Авторами подібних творів — фікрайтерами (англ. *fic-writer*) зазвичай стають шанувальники оригінальних творів (Харитонов А. О чем же этот фанфикшн? *Компьютер-пресс*. 2011. № 9. С. 26—31).

Варіації усних і письмових художніх творів були здавна, але найдавніші відомі належать до античності. Так, героїв Гомера давньогрецькі драматурги постійно описували на свій лад, переінакшуючи чи доповнюючи їхні пригоди. Наприклад, герой «Іліади» Ахілл фігурує у творах Софокла, трагедіях Есхіла, Евріпіда, Аристарха Тегейского, Іофонта, Астідаманта Молодшого, Діогена, Каркіна Молодшого, Клеофонта, Еварета і Лівія Андроніка. З розвитком художньої літератури творчість, заснована на відомих романах, виставах, тільки частішала.

Яскравим прикладом є продовження «Дон Кіхота», імовірно написане монахом Луїсом де Аліага, поки автор створював другу частину роману. Коли Артур Конан Дойл відмовився продовжувати серію про Шерлока Холмса, фанати почали створювати нові оповідання про цього детектива. Щоб не викликати претензій автора, творці цих творів відмовлялися від прав на персонажів. Звідси походить одне з головних правил публікації фанфіків — відмова від претензії на володіння правами на героїв і світ твору. Фанфіками можна вважати адаптації та подальші вільні продовження (Фанфік. URL: <https://cutt.ly/sY6oBAT>).

Фанфіки пишуться за різними фендомами. Фендом (англ. *fandom* — фанатство) — це неформальна, зазвичай субкультурна спільнота, учасники об'єднані єдиним інтересом, пов'язаним із творами мистецтва — пристрастю до певного жанру, фільму, книжки, серіалу тощо (Рубинская Е. Фанфикшен: последняя битва автора и читателя. *Эстезис*. 2017. № 11. С. 21—24, с. 24).

Відмінність фанфіку від звичайного твору полягає у тому, що фанфік є вторинним. Фанфікшен — це сублітература; авторові не потрібно придумувати власний світ, він уже був створений, авторові не потрібно придумувати героїв, вони вже були описані, авторові не потрібно додержуватися власного стилю, а тільки лише намагатися повторити написане або показане кимось до нього. На сьогодні єдиної класифікації фанфіків немає.

Кожен автор може створити власний тип фанфіка, тому різновидів фанфіків є дуже багато (*схеми 9, 10 на с. 67—68*).

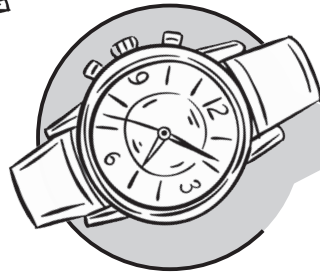

Схема 9

За обсягом фанфіки поділяють:

максі (max) — великі фанфіки, чий розмір іноді перевищує середній роман (приблизно 70 машинописних сторінок);

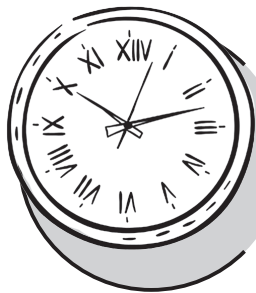
міді (midi) — фанфіки, співставні з оповіданням (від 20 до 70 сторінок);

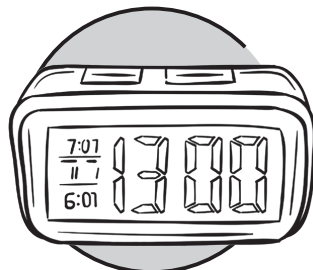
міні (mini) — короткі фанфіки, замальовки (від 1 до 20 сторінок);

«ficlet» — короткий одночастинний фанфік;

«drabble» — уривок. Часто це просто сцена, замальовка, опис персонажа. Іноді під цим мають на увазі коротку (біля 100 слів) історію, що має подвійний підтекст і/або несподіваний кінець;

«vignette» — дуже коротка історія, що містить якусь одну думку (опис почуттів, внутрішній монолог, невелику подію).

Схема 10

За способом створення фанфіки бувають таких видів:

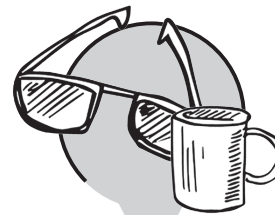
«crossover»

фанфік, у якому використовуються реалії декількох фендомів одночасно;

«filk»

фанфік у вигляді пісні;

«POV»

(від англ. — point of view) — оповідь від першої особи одного з героїв;

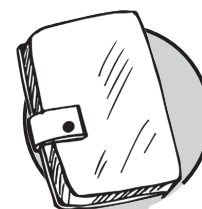
«RPF»

(від англ. — real person fiction) — героями цих творів є реальні люди, зазвичай знаменитості;

«song-fic»

фанфік, у якому часто використовується яка-небудь пісня (не авторства творця фанфіка);

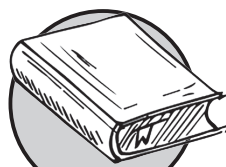
«TWT»

у фанфіку порушено часову послідовність подій*;

«profic»

професійні художні твори, у яких різні автори описують пригоди героїв у світі, створеному кимось іншим. Ці твори пишуть для отримання прибутку, продають у книгарнях і протиставляють фанфікшену;

«round robin»

фанфік, створений групою авторів, кожен з яких за чергою пише свою частину. Зазвичай вони відрізняються різким переходом між частинами й непогодженістю стилю;

«self-insert» або «author characten»

так називають випадки, коли автор тим чи тим способом «упишує» себе в контекст свого фанфіка.

*Денисова А. И. Фанфикшн как субкультура и феномен массовой литературы. Вестник Тамбовского государственного университета им. Г. Р. Державина. 2014. № 7. С. 60—64.

23.2. Заповніть подані модельні орієнтовні завдання для написання школярами фанфіків.

Описати художній твір шкільної програми в стилі інших творів, інших авторів (наприклад, у стилі фантастики) (.....).

Перенести дію твору-оригіналу в наш час (історія сучасного за мотивом).

Поєднати героїв двох-трьох відомих творів літератури в новій історії, зберігаючи особливості мови, характер, логіку поведінки персонажів (.....).

Домалювати будь-яку сцену, діалог, розділ у творі, що вивчається (монолог головного героя.....).

Описати сон, у якому чудернацьким чином з'являються персонажі одного або декількох творів літератури (.....).

Написати листа-пораду герою (.....).

Написати продовження або переписати фінал повісті, роману відомого письменника (.....).

23.3. «Віньєтка»: внутрішній монолог, невелика подія, опис почуттів. У короткій історії передайте свої почуття від найпам'ятнішого вашого уроку.

Завдання 24. Технологія проблемного навчання³⁹

24.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

³⁹ Чхайло Л. М. Методичні рекомендації з впровадження проблемного навчання при викладанні зарубіжної літератури. URL: <https://cutt.ly/yY6jna7>

Довідковий матеріал. Проблемне навчання в педагогічній практиці посідає значне місце в навчанні літератури та є важливим засобом його активізації, оскільки передбачає здійснення школярем самостійної навчальної діяльності. Саме таке навчання передбачає не запам'ятовування готових істин, а роздум, аналіз, самостійне вирішення різноманітних проблемних ситуацій, сприяє розвитку ключових компетентностей учнів у сучасній школі.

Суть проблемного навчання зводиться до створення такої ситуації, яка змушує школяра, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення. Але такі ситуації не виникають самі, а стають результатом дидактичної майстерності вчителя. І майстерність полягає в тому, щоб проблема була якоюсь життєвою ситуацією, привернула увагу учнів, зверталась до їхніх інтересів і досвіду.

У кожній проблемі, ситуації, завданні повинно бути щось невідоме. Найбільш суттєвою рисою проблемного знання є не постановлення запитань, а створення навчальних проблемних ситуацій. Педагог тут виступає як сценарист, режисер і вихователь. Головна особливість проблемного навчання на уроках зарубіжної літератури — пошукова, дослідна діяльність учнів.

Водночас знання не даються в готовому вигляді, а ставиться проблема для самостійного вирішення (*схеми 11, 12, 13, 14 на с. 71—72*).

Проблемне викладання слід здійснювати за такими етапами діяльності суб'єктів дидактичного процесу:

- організації проблемної ситуації;
- формулювання проблеми;
- індивідуального або групового вирішення проблеми суб'єктами учіння;
- верифікації (перевірки, тлумачення і систематизації) отриманої інформації;
- використання засвоєних знань у теоретичній і практичній діяльності.

Звертаємо увагу на основні показники результативності впровадження компонентів проблемного навчання — це:

- самостійне перенесення знань і вмінь у нову ситуацію;
- бачення нових проблем у знайомих, стандартних умовах;
- уміння бачити альтернативу рішення;
- уміння створювати оригінальний спосіб вирішення проблеми.

Проблемно-ситуативні завдання на уроках зарубіжної літератури:

- дослідження світогляду автора;
- озвучування неправильного твердження;

- просте проблемне запитання, спрямоване на активізацію мислення й емоційно-ціннісну сферу пізнання на основі знання тексту;
- проблемне запитання на основі власного досвіду учнів;
- письмове проблемне завдання;
- створення проблемної ситуації за допомогою епіграфа до уроку;
- твір, тему якого сформульовано як проблему;
- завдання, що передбачає смислову й емоційну паралель для компаративного аналізу твору;
- формулювання проблемної теми уроку;
- проблемна ситуація, створена за допомогою наочного зображення.

Схема 11

Цілі й завдання проблемного навчання:

набуття школярами знань, умінь, навичок;

розвиток пізнавальних і творчих здібностей;

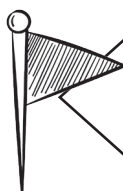
засвоєння способів самостійної діяльності;

формування активної життєвої творчої особистості, здатної вирішувати життєві проблеми.

Схема 12

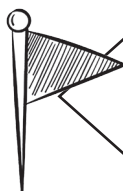
Правила створення проблемних ситуацій:

спонукання до вибору правильного варіанта відповіді та її обґрунтування;

зіставлення суперечливих фактів, явищ;

перехід від одиноких фактів до узагальнень; спонукання учнів до пояснення явищ, фактів, їх зовнішньої невідповідності, протиріччя.

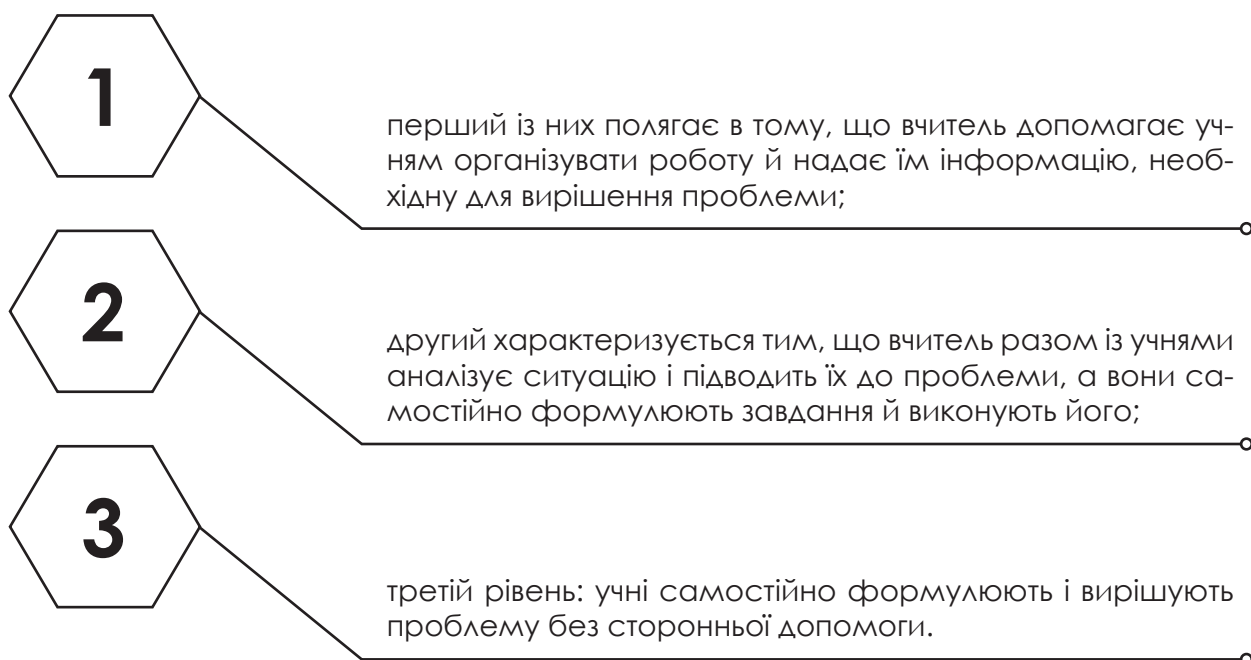
Схема 13

Алгоритм проблемного навчання:

Схема 14

Оптимальними є три рівні проблемності:

24.2. Проаналізуйте поданий нижче матеріал і визначте характеристики традиційного й проблемного навчання (таблиця 17).

Таблиця 17

Зіставлення характеристик традиційного й проблемного навчання

Традиційне	Проблемне
Навчальний матеріал подається в готовому вигляді. Педагог основну увагу звертає на програму навчання	Новий навчальний матеріал учні отримують під час вирішення теоретичних і практичних проблем
Під час навчання виникають певні прогалини, завади та труднощі, викликані тимчасовим вилученням учня з процесу навчання	Під час вирішення проблеми учні долають усі труднощі, їхня активність і самостійність досягає високого рівня
Темп навчання залежить від навчальної програми	Темп навчання залежить від індивідуально-психічних якостей учнів
Контроль навчальних досягнень тільки частково пов'язаний із процесом навчання; він не є складником цього процесу	Підвищена активність учнів сприяє розвитку позитивних мотивів навчальної діяльності, зменшує необхідність формальної перевірки результатів
Відсутність можливості досягнення учнями стовідсоткових позитивних результатів; найбільшу трудність викликає використання інформації на практиці	Результати навчання є достатньо високими та стійкими. Учні легше використовують отримані знання на практиці та водночас розвивають свої вміння і творчі здібності

24.3. Запропоновані проблемно-ситуативні завдання на уроках зарубіжної літератури проілюструйте на прикладі вивчення конкретного твору (таблиця 18).

Таблиця 18

Проблемно-ситуативні завдання

Проблемно-ситуативне завдання	Приклад
Дослідження світогляду автора	
Озвучування неправильного твердження	
Просте проблемне запитання, спрямоване на активізацію мислення й емоційно-ціннісну сферу пізнання на основі знання тексту	
Проблемне запитання на основі власного досвіду учнів	
Письмове проблемне завдання	
Створення проблемної ситуації за допомогою епіграфа до уроку	
Твір, тему якого сформульовано як проблему	
Завдання, що передбачає смислову й емоційну паралель для компаративного аналізу твору	
Формулювання проблемної теми уроку	
Проблемна ситуація, створена за допомогою наочного зображення	

Завдання 25. Технологія --- контекстного навчання на уроках

25.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Контекстним є таке навчання, у якому з використанням усіх наявних засобів і форм навчання моделюється предметний і соціальний зміст діяльності (за А. Вербицьким).

О. С. Чирков пропонує такі методи аналізу літературних творів: текстуальний аналіз; інтертекстуальний аналіз; контекстуальний аналіз. Суть першого, на думку вченого, полягає в тому, що текстуальний аналіз передбачає глибинне прочитання твору, тексту якого надається абсолютний та іманентний характер і який слугує єдиним та універсальним джерелом для будь-яких літературознавчих студій і суджень.

А одним із головних завдань текстуального аналізу є не лише з'ясування того, про що йдеться у творі, а й того, як і завдяки чому досягається його художня цінність, як реалізує себе і свій особистісний світ митець у власному творінні⁴⁰.

Текстуальний аналіз літературного твору аж ніяк не слід плутати з коментованим читанням, оскільки перший вимагає, як вже зазначалося, глибинного прочитання твору і виявлення його сенсу з обов'язковим використанням теоретико-літературних знань і понять, а другий — лише коментування, тлумачення, роз'яснення слів і ситуацій без занурення в глибини потаємного змісту твору.

Не менш важливою сьогодні, як вважає О. С. Чирков, є й теорія інтертекстуальності, що виникла наприкінці 60-х років ХХ ст. За О. С. Чирковим, інтер, чи міжконтекстуальність, найчастіше трактується як властивість одного художнього твору асоціюватися з іншим художнім твором чи творами.

І на перехрещенні подібних асоціацій виникають судження про художню своєрідність твору, що аналізується, про стильову манеру автора, його філософське бачення, що втілюються в літературному творі. За Н. Корабльовою, є три основні типи інтертекстуальних відносин: цитати, тобто безпосередні, відверті зв'язки з відомими творами; ремінісценції, тобто опосередковані зв'язки, які сприймаються через контекст; алюзії, тобто натяки на асоціації та паралелі з іншим художнім текстом.

Контекстуальний підхід до аналізу літературного твору, за О. С. Чирковим, передбачає й акцентує насамперед наявність певного контексту, у якому твір вивчається й аналізується. Зокрема, це:

- контекст певної історико-літературної доби, у якій визначається місце твору;
- контекст творчості письменника, у якому (контексті) визначається місце твору;

⁴⁰Чирков О. С. Щоб учні могли висловлювати власні естетичні судження про художній твір: текстуальний, інтертекстуальний, контекстуальний. Методи його дослідження. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 3. С. 45—47.

- контекст певної історичної доби, у якому досліджується повнота зображення епохи в літературному творі.

Особливістю контексту (від лат. contextus — тісний зв'язок, з'єднання) як такого є те, що він не має конкретних рамок — він є безмежно широким. А тому, з одного боку, треба мати на увазі, що контекстуальний аналіз літературного твору, вочевидь, не може бути вичерпним — такий аналіз обов'язково матиме вибіркового характеру.

І, з іншого боку, необхідно пам'ятати, що, використовуючи контекстний аналіз, ми ризикуємо відірватися від текстово-змістової конкретики й опинитися в ситуації, подібній до музичного акомпанементу без мелодії, або — у гіршому випадку — вдатися до довільно-ігрового фантазування, яке не матиме майже нічого спільного з текстом, який аналізується (Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі. URL: <https://cutt.ly/AUqdX3L>).

25.2. На прикладі уроку літератури вкажіть співвідношення між назвою та змістом поняття (таблиця 19).

Таблиця 19

Методи аналізу літературних творів

<p>Текстуальний аналіз</p>	<p>передбачає й акцентує насамперед наявність певного контексту, у якому твір вивчається й аналізується.</p> <p>Зокрема, це: контекст певної історико-літературної доби, у якій визначається місце твору; контекст творчості письменника, у якому (контексті) визначається місце твору; контекст певної історичної доби, у якому досліджується повнота зображення епохи в літературному творі</p>
<p>Інтертекстуальний аналіз</p>	<p>властивість одного художнього твору асоціюватися з іншим художнім твором чи творами.</p> <p>І на перехрещенні подібних асоціацій виникають судження про художню своєрідність твору, що аналізується, про стильову манеру автора, його філософське бачення, що втілюються в літературному творі. Є три основні типи відносин: цитати, тобто безпосередні, відверті зв'язки з відомими творами; ремінісценції, тобто опосередковані зв'язки, які сприймаються через контекст; алюзії, тобто натяки на асоціації та паралелі з іншим художнім текстом</p>
<p>Контекстуальний аналіз</p>	<p>глибинне прочитання твору, тексту якого надається абсолютний та іманентний характер і який слугує єдиним та універсальним джерелом для будь-яких літературознавчих студій і суджень.</p> <p>А одним із головних завдань цього аналізу є не лише з'ясування того, про що йдеться у творі, а й того, як і завдяки чому досягається його художня цінність, як реалізує себе й свій особистісний світ митець у власному творінні</p>

Завдання 26.. Технологія вітагенного навчання з голографічним підходом

26.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Вітагенне навчання — навчання, засноване на актуалізації життєвого досвіду особи, її інтелектуально-психологічного потенціалу в освітніх цілях.

Перехід вітагенної інформації в життєвий досвід відбувається через декілька стадій (схема 15).

Проблемою вітагенного навчання займалися педагоги А. Белкін та А. Вербицька. А. Белкін рекомендує чітко розрізняти два поняття: життєвий досвід і досвід життя.

Життєвий досвід — це інформація, що стала надбанням особистості, відкладена в резервах тривалої пам'яті, що знаходиться в стані постійної готовності до актуалізації в адекватних ситуаціях. Це своєрідний сплав думок, знань, емоцій, вчинків, які пережив і набув індивід.

Досвід життя — це вітагенна інформація, яка не «пережита» людиною, а лише пов'язана з її поінформованістю про ті чи ті сторони життя й діяльності, але яка не має для неї достатньої цінності. Завдання педагога — перевести досвід життя в життєвий досвід.

Поняття голографії — фізичне. Означає розгляд об'єкта у відбитому багатомірному просторі не менше ніж у 3 проєкціях.

Вітагенна проєкція — це вітагенна інформація, що потрібна вчителям у процесі навчання для підготовки до викладу нового матеріалу. Вектор: учень—знання—учитель.

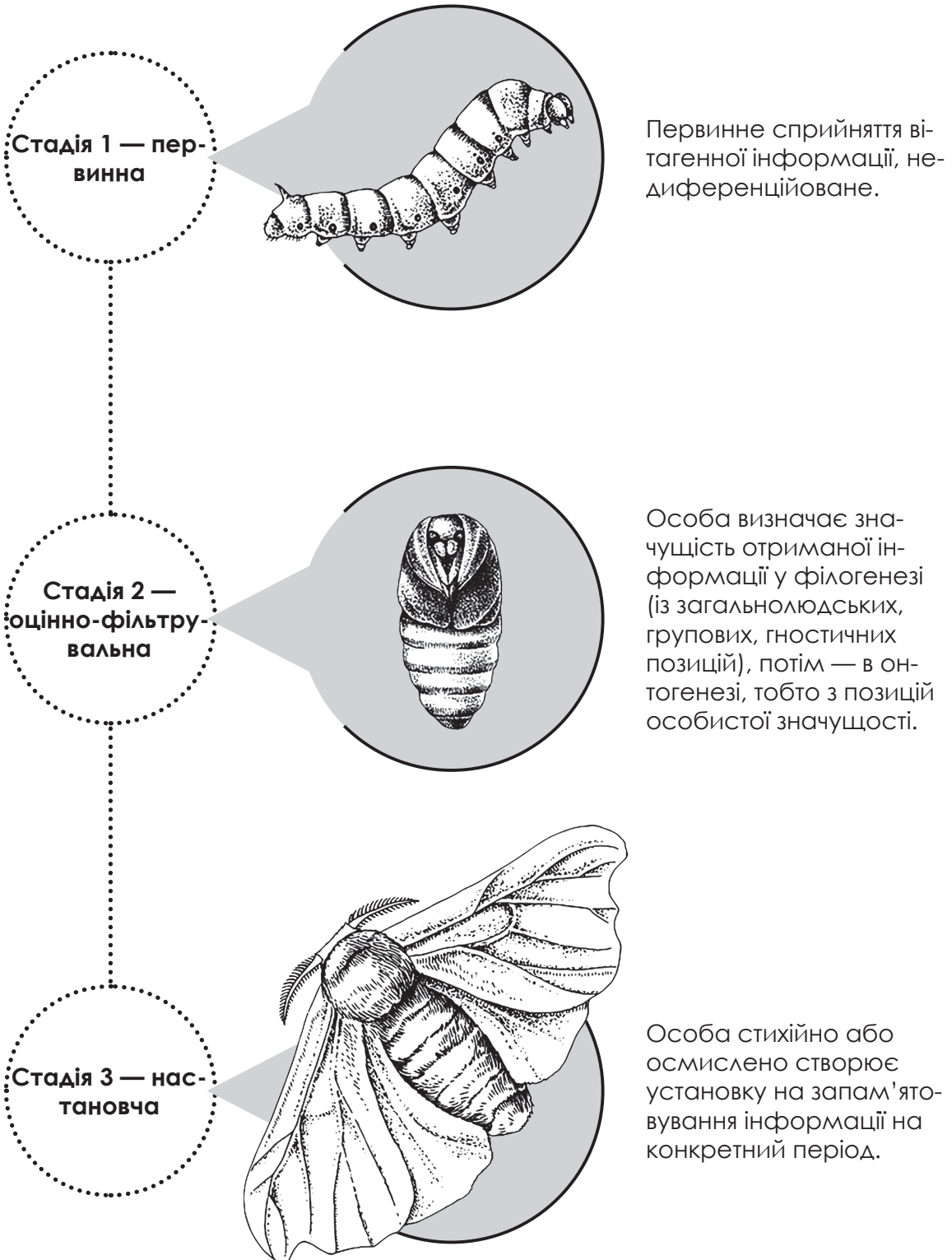
Стереопроєкція — інформація, що йде від учителя, який використовує вітагенну інформацію, до учнів. Вектор: учитель—знання—учень.

Голографічна проєкція — інформація, що йде від будь-якого додаткового джерела: вітагенний досвід інших людей, книжка, засоби масової інформації, твори мистецтва, наукові дані, зустрічі з фахівцями різних галузей тощо.

Схема 15

Стадії переходу вітагенної інформації в життєвий досвід

26.2. Проаналізуйте подані прийоми, віднайдіть співвідношення між назвою і змістом (таблиця 20).

Таблиця 20

Прийоми вітагенного навчання

<p>Приєм статової актуалізації життєвого досвіду учнів</p>	<p>прямє формулювання запитання «Що ви знаєте про...». Постановлення проблемного питання у вигляді опису якоїсь життєвої ситуації. Опора на письмові роботи учнів, у яких вони викладають вітагенні знання з наступним аналізом педагогом ступеня їхньої поінформованості з теми</p>
<p>Приєм додаткового конструювання незакінченої освітньої моделі</p>	<p>«Якби я був автором твору...», «Зустріч із героєм, який найбільше сподобався », «Кілька запитань до автора»</p>
<p>Приєм тимчасової просторової, змістовної синхронізації освітніх проєктів</p>	<p>завдання пошуково-дослідницького характеру, коли учні виступають у ролі істориків, літературознавців, біографів. Підготовка проєктів</p>
<p>Приєм вітагенних аналогій в освітніх проєктах</p>	<p>розгляд картини, перегляд фільму чи вистави</p>
<p>Приєм випереджальної проєкції</p>	<p>знайти інформацію про..., прочитати розділи..., передивитися кінофільм..., створити презентацію, відеоролик, підготувати інсценізацію уривку з твору, розіграти діалог із автором тощо</p>
<p>Технологія творчого моделювання ідеальних освітніх об'єктів</p>	<p>«Я — режисер», «Я — поет», «Я — герой твору», «Я — журналіст», «Я — художник»</p>

ПРОЄКТУВАННЯ УРОКУ ДЛЯ ВДУМЛИВОГО ЧИТАЧА— ДОСЛІДНИКА Й ЧЛЕНА КОМАНДИ

Завдання 28. Види читання

Завдання 29. Шкільний і літературознавчий аналіз художнього твору

Завдання 30. Методи літературознавчого аналізу

Завдання 31. Лінгвістична герменевтика на уроках літератури: пояснювати, витлумачувати, інтерпретувати, розуміти сенс

Завдання 32. Досліджуємо/інтерпретуємо твір

Завдання 33. Буктрейлер (book trailer): створюємо ролик за мотивами книжки

Завдання 34. Аналіз результатів педагогічної діяльності учасників Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» з погляду сучасності уроку

Завдання 35. Аналіз кращих STEM-уроків

Завдання 36. Методи розвитку критичного мислення

Завдання 37. Формуємо команду

Завдання 38. «Тільки ті, хто робить абсурдні спроби, зможуть досягти неможливого» (Альберт Айнштейн)

Роздум «З видимого пізнавай невидиме»

Альберт Анкер «Школа на прогулянці», 1872

Альберт Анкер (нім. Albert Anker, 1 квітня 1831 року, Інс, кантон Берн — 16 липня 1910 року, там само) — швейцарський художник і графік кінця XIX — початку XX ст. Альберт Анкер — автор великої кількості жанрових полотен, присвячених життю швейцарців, а також портретів. На багатьох із них зображував дітей, зокрема — шістьох власних. URL: <https://cutt.ly/EUqd5sv>

<https://noseenprob.blogspot.com/2016/02/87.html>

⁴¹ Бондаренко Н. В. Читання як засіб активізації мовленнєвої діяльності учнів на уроках української мови. VII Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 17 травня 2019 р., м. Київ / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. 373 с.

Завдання 28. Види читання

28.1. З-поміж класифікацій видів читання методично найдоцільнішою нам видається така: переглядове, ознайомлювальне, вивчальне й пошукове (дослідницьке, або критичне)⁴¹.

Віднайдіть співвідношення між назвою та змістом понять (таблиця 21).

Таблиця 21

Мета читання

<p>Переглядове читання</p>	<p>дістати найзагальніше уявлення про тему і коло питань, які розглядаються в тексті. Це швидке вибіркове читання. До нього вдаються під час первинного ознайомлення зі змістом нової публікації, щоб визначити, чи є в ній потрібна інформація, і вирішити, чи варто її читати.</p> <p>Таке читання може завершуватися оформленням результатів у вигляді повідомлення чи реферату. Потребує від читача високої кваліфікації й належного володіння мовою.</p> <p>Для навчання цього виду читання потрібно добирати низку тематично пов'язаних матеріалів і створювати ситуації перегляду.</p> <p>Завдання мають бути спрямовані на формування вмінь орієнтуватися в логіко-смісловій структурі тексту, добувати та використовувати матеріал відповідно до комунікативного завдання</p>
<p>Ознайомлювальне читання</p>	<p>читач ставить за мету виділити в тексті головну інформацію, пов'язану з вирішенням основного комунікативного завдання, тобто з'ясувати, які питання і як висвітлюються в тексті, чи загалом охопити зміст.</p> <p>Це пізнавальне читання «для себе», без попередньої установки на відтворення чи подальше використання здобутої інформації.</p> <p>Для тренування в цьому виді читання доцільно використовувати довші й нескладні з мовного погляду тексти, що містять не менше ніж 25% надлишкової, другорядної інформації</p>
<p>Вивчальне читання</p>	<p>застосовують у разі потреби якнайповніше й найточніше зрозуміти, критично осмислити й відтворити наявну в тексті інформацію.</p> <p>Читач має якомога ширше охопити текст й усвідомити зміст, цілеспрямовано проаналізувати його. Таке читання передбачає повторне перечитування окремих частин тексту, іноді голосно або мовчки, установлення смислових зв'язків через аналіз мовних засобів, виділення основних віх для кращого проникнення в зміст для наступного переказування, обговорення, використання.</p> <p>Для цього виду читання слід добирати тексти, які мають пізнавальну цінність, інформаційну значущість і становлять певну складність для конкретного етапу навчання як у змістовому, так і мовному аспектах</p>
<p>Пошукове читання</p>	<p>зорієнтоване на читання книжок, інтернет-повідомлень, періодики й спеціальної фахової літератури. Мета читача — знайти в тексті чи в текстовому масиві конкретну інформацію.</p> <p>Потребує вмінь орієнтуватися в логіко-смісловій структурі тексту, вибирати з нього (чи з кількох текстів) потрібну інформацію з певної проблеми й систематизувати її. Після знаходження необхідної інформації доцільно перейти до іншого виду читання, наприклад вивчального.</p> <p>Через спеціальну систему завдань і вправ школярі вчать самостійно здобувати потрібну інформацію, що особливо актуально з огляду на вивчення риторики</p>

Завдання 29. Шкільний _____ і літературознавчий аналіз художнього твору⁴²

29.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Дослідник Є. Пасічник стверджує, що шкільний аналіз повинен бути більш особистісним, тобто зосереджуватися не лише на літературознавчих основах викладання літератури. Без цього аналіз не може бути ефективним, глибоко особистісним, не породжуватиме естетичних переживань, глибоких роздумів. Важливим аспектом вивчення літератури є спілкування учнів під час обговорення художнього твору: «Правильно організоване спілкування створює сприятливі умови для розвитку мотивації навчання школярів, коли кожний має змогу через оцінку іншого пізнати і зрозуміти самого себе» (Волошина Н. Й., Бандура О. М., Гальорка О. А. та ін.).

Мистецтво вчителя полягає в тому, щоб дібрати до кожного учня свої важелі стимулювання його читацьких інтересів. Ключове слово тут «особистісний». «Інтерпретація — це своє розуміння», ключове слово цього виразу «своє». «Своє» — означає «пережите особисто» (Марко В. П.). Отже, нинішня ситуація вимагає від учителя водночас організовувати як аналітичну діяльність, яка базується на літературознавчій теорії й практиці, так й інтерпретаційну, яка відіграє важливу роль для формування компетентного учня-читача.

29.2. Визначте різницю між цими аналізами (таблиця 22).

⁴²Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с., с. 225.
Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / Н. Й. Волошина, О. М. Бандура, О. А. Гальорка та ін.; за ред. Н. Й. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / Н. Й. Волошина, О. М. Бандура, О. А. Гальорка та ін.; за ред. Н. Й. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с., с. 172.
Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2013. 280 с., с. 125.

Таблиця 22

Шкільний і літературознавчий аналіз художнього твору

Літературознавчий аналіз художнього твору	Шкільний аналіз художнього твору
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Завдання 30. Методи літературознавчого аналізу

30.1. У шкільній практиці вчителі використовують елементи таких методів літературознавчого аналізу (знайдіть співвідношення між назвою й змістом понять) (таблиця 23).

Таблиця 23

Елементи методів літературознавчого аналізу

Порівняльно-історичний, або історико-літературний	коли в основі аналізу — розгляд художньої будови, структури твору
Структурний	коли твір розглядається як факт історії літератури того чи того народу
Категоріальний	коли вчитель робить огляд певної літературної доби, художніх тенденцій епохи, залучаючи ті чи ті твори тощо
Описовий	коли в центрі уваги вчителя й учнів — певні категорії: жанр, напрям, стиль тощо
Біографічний	коли твір аналізується з урахуванням розвитку світової культури, водночас великої ваги набувають фонові знання, що готують учнів до сприйняття таких творів
Генетичний	коли аналіз твору передбачає з'ясування першоджерел образів і мотивів твору, традицій, архетипів, міфологічної основи тощо
Культурологічний	коли до аналізу твору залучаються факти біографії митця, певною мірою трансформовані в художній формі
Компаративний	коли для поглибленого аналізу порівнюються різні твори за певними спільними аспектами: чи то тематикою, чи то образами, чи то засобами художньої виразності, чи то мотивами тощо

Завдання 31. Лінгвістична герменевтика на уроках літератури: пояснювати, витлумачувати, інтерпретувати, розуміти сенс

31.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Лінгвістична герменевтика — міжнаукова галузь гуманітарних досліджень, що вивчає тлумачення, розуміння й інтерпретацію текстів на основі декодування інформації, установлення сенсу мовних одиниць.

Об'єктом дослідження лінгвістичної герменевтики є текстове спілкування як знакосимволічна система, під якою розуміється спілкування з текстом і за допомогою тексту.

Предметом — мовний аспект інтерпретованого тексту; взаємодія мови й мовлення з погляду сенсу; розроблення та практичне впровадження переважно мовленнєвих технологій, здатних передати більш-менш точний зміст конкретного авторського текстового спілкування; дослідження проблеми сенсу, вираженого засобами мови і реалізованого в мовленні; декодування змісту тексту (інформації) в особистісний сенс.

Філологічна герменевтика стверджує, що немає незрозумілих текстів, є лише тексти, кимось не зрозумілі.

31.2. У чому різниця між значенням слова й сенсом⁴³. Наведіть приклади (таблиця 24).

⁴³ У лінгвістиці поняття значення конкретизується як лексичне значення слова (мовне вживання), смисл — як суб'єктивний образ, що виникає під час розуміння тексту (мовленнєве вживання) (О. Ю. Бабайцев).

Таблиця 24

Слова й сенс

Значення слова	Сенс
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Завдання 32. Досліджуємо/ _____ інтерпретуємо твір

32.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал. Інтерпретація — (лат. *interpretatio* — тлумачення, роз'яснення) — дослідницька діяльність, пов'язана з тлумаченням змістового, сенсового боку літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення із цілістю вищого порядку. Сенсовий зміст літературного явища, що досліджується, в інтерпретації виявляється через відповідний контекст на тлі сукупностей вищого порядку.

32.2. У поданій таблиці наведіть приклади (таблиця 25).

Таблиця 25

Сенсовий зміст літературного явища, що досліджується, в інтерпретації

Що інтерпретуємо	Приклад
Будь-які елементи літературного твору (фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, алегорії, символи, тропи й навіть окремі речення та слова), співвіднесені з відповідним контекстом твору або позатекстовою ситуацією	_____
Літературний твір як цілісність, коли у творі й поза ним відшуковується те завуальоване, приховане, що з'єднує всі компоненти в одне ціле й робить твір неповторним	_____
Літературна цілісність вищого порядку, ніж літературний твір, наприклад, творчість письменника, літературна школа, літературний напрям, літературний період	_____

Завдання 33. Буктрейлер (book trailer)⁴⁴: створюємо ролик за мотивами книжки

33.1. Перегляньте:

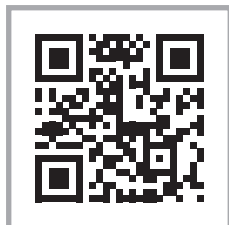
Відео «Вальтер Скотт «Айвенго»». Буктрейлер українською мовою»

<https://cutt.ly/ZUqfr19>

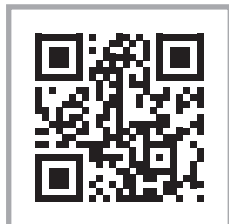
Відео «Буктрейлер до книжки М. Вінграновського «Сіроманець»»

<https://cutt.ly/fUqft1e>

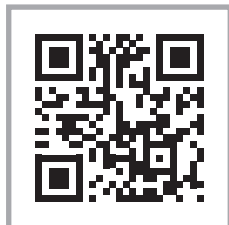
Відео «Буктрейлер. О Уайльд «Хлопчик-зірка»»

<https://cutt.ly/mUqfyZW>

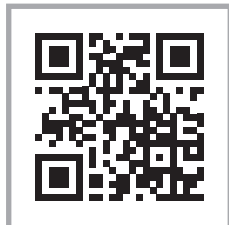
Відео «Захар Беркут. Буктрейлер»

<https://cutt.ly/SUqfuSY>

Відео «10 Easy steps to create a book trailer»

<https://cutt.ly/hUqfiQ5>

Відео «The One and Only Ivan — Official Book Trailer»

<https://cutt.ly/cUqfom>

⁴⁴ Book trailer визначаємо як короткий відеоролик за мотивами книжки, який містить найяскравіші моменти книжки, візуалізує її зміст, є сучасною формою реклами книжки, засобом її просування та засобом заохочення до читання молодших школярів. Новик І. М., Сашук Т. В. Book trailer як засіб формування читацьких інтересів молодших школярів. URL: <https://cutt.ly/RUqfq7K>.

⁴⁵Новик І. М.,
Сашук Т. В. Book
trailer як засіб
формування
читацьких інтересів
молодших
школярів. URL:
[https://cutt.ly/
aUqfppB](https://cutt.ly/aUqfppB)

33.2. Окресліть мету проєкту й розробіть алгоритм проєкту «Нове обличчя книжки»⁴⁵ (таблиця 26).

Мета проєкту:

Таблиця 26

Алгоритм проєкту «Нове обличчя книжки»

№ з/п	Етапи роботи над проєктом	Зміст діяльності учнів
1	Організаційний етап	
2	Визначення ресурсів, термінів проєкту	
3	Підготовчий етап	
4	Планування	
5	Підбір матеріалу для відео-ряду	
6	Вибір програм для роботи	
7	Об'єднання матеріалу в єдиний ролик	
8	Оформлювальний етап	
9	Результат і захист проєкту	

Завдання 34. Аналіз результатів _____ педагогічної діяльності учасників Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» з погляду сучасності уроку

34.1. Проаналізуйте матеріал, поданий на сайті Міністерства освіти і науки України в розділі «Учитель року» (<https://mon.gov.ua/ua/tag/uchitel-roku>).

34.2. На прикладі результатів педагогічної діяльності (або переможця, або конкурсанта — на вибір) заповніть таблицю (таблиця 27).

Таблиця 27

Результати педагогічної діяльності

Інформація про автора (прізвище, ім'я, по батькові, регіон, предмет)	
Основна ідея	
Як реалізовано критерії сучасності уроку (які методи, прийоми, засоби застосовує педагог)	конкретна характеристика:
Урок самореалізації учня	
Урок відкриття нового	
Урок створення освітньої продукції	
Урок розвитку компетентностей	
Урок комунікацій — очних або дистантних	
Метапредметний урок	
Урок соціальних запитів	
Урок аналізу й інтерпретації	
Урок самореалізації учня	
Урок відкриття нового	

Завдання 35. Аналіз кращих STEM-уроків

35.1. Проаналізуйте гендерочутливий STEM-урок, поданий на сайті «Кращий гендерочутливий STEM-урок» (<https://stem-lesson.info/krashhi-stem-uroki/>). Запропонуйте тематику STEM-уроку.

Завдання 36. Методи розвитку критичного мислення

36.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

⁴⁶ Пометун О. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). URL: <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/>

Довідковий матеріал. Як зазначає О. Пометун⁴⁶, «Критичне мислення — це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези й оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення й обґрунтовувати його.

Учитель має опонувати якомога більше методів розвитку критичного мислення і бути обізнаним з особливостями їх ефективного застосування». Найпоширеніші методи розвитку критичного мислення подано в схемі 16 на с. 94⁴⁷.

⁴⁷ Там само.

Аби учні мали змогу розвивати критичне мислення, у школі слід системно змінити всі компоненти навчально-виховного процесу. Розглянемо декілька з них.

Завдання уроку. Формування мисленнєвих операцій високого рівня і відповідних ціннісних орієнтацій в учнів — довіри до результатів власних розумових зусиль, інтелектуальної мужності, відкритості до різноманіття думок тощо — має стати частиною цілепокладання уроку незалежно від навчального предмета, який учні вивчають.

Організація навчання. Аби формувати критичне мислення як соціальне, слід залучати учнів до обговорення і відстоювання своїх думок в інтерактивному спілкуванні з однокласниками. А отже, структура й методика уроку набувають специфічних технологічних характеристик.

Змінюється «палітра» методів і засобів навчання — учитель має віддавати перевагу тим, що дають змогу розвивати критичне мислення учнів.

Контроль і коригування результатів. Способи й методи контролю мають виявляти не лише рівень навчальних досягнень з того чи того навчального предмета, а й опанування учнем умінь і навичок критичного мислення. Такий контроль потрібен для подальшого їх коригування.

Практика вивчення конкретного предмета може змінюватись поетапно. Й одним із найважливіших етапів є внесення системних змін в організацію навчання.

На що звертати увагу? Під час дослідження навчального матеріалу вчитель має особливу увагу приділяти аналізу інформації з погляду достовірності джерел, з яких вона надходить.

Окрім того, інформацію можна аналізувати з огляду на упередження, забобони як самого учня, так і інших учнів. Усе це створює підґрунтя для вироблення в учнів власних суджень і в підсумку — розвитку критичного мислення.

Учитель може вдало поєднувати роботу над предметним матеріалом із розвитком критичного мислення учнів. Проте побудова такого уроку вимагає багатьох знань і вмінь від самого вчителя. Так, він має створювати атмосферу позитивної взаємодії учнів, розумітися на тому, які форми й методи навчання ефективніші на певному етапі уроку, а ще — і це принципово важливо — самому мислити критично.

Виклик, або вступ

- Кластер
- Асоціативний кущ
- Дерево передбачень
- Таблиця «Знаємо — хочемо дізнатись — дізнались»
- Мозковий штурм
- Робота в парах
- Кошик ідей
- Правильні й неправильні судження
- Мультиголосування
- Передбачення на основі опорних слів
- Діаграма Венна

Методи розвитку критичного мислення

Осмислення, або основна частина уроку

- Карта поняття
- Читаємо в парах/ запитуємо (узагальнюємо в парах)
- «Тонкі» й «товсті» запитання
- Подвійний щоденник
- Читання з маркуванням
- Опорні слова
- Т-таблиця
- Картографування тексту
- Концептуальна таблиця
- Запитайте в автора
- Робота в парах і малих групах із дидактичними завданнями
- Ажурна пилка (мозаїка)
- Навчаючи вчуся
- Дискусія

Рефлексія, або підбиття підсумків

- Сенкан
- Кластер
- Займи позицію
- Бортовий журнал
- Таблиця «Знаємо — хочемо дізнатись — дізнались»
- Концептуальна таблиця
- ПМЦ («Плюс — мінус — цікаво»)
- Шкала думок
- ПРЕС
- Діаграма Венна
- Риб'яча кістка (фіш-бон)

Завдання 38. «Тільки ті, хто робить абсурдні спроби, зможуть досягти неможливого» (Альберт Айнштейн)

38.1. Ознайомтеся з довідковим матеріалом.

Інноваційною діяльністю займається багато творчих педагогів, серед яких умовно можна виокремити три групи:

- 1) педагоги-винахідники, які приходять до нового в результаті власних пошуків;
- 2) педагоги-модернізатори, які вдосконалюють і по-новому використовують елементи створених систем задля позитивного результату;
- 3) педагоги-майстри, які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи.

Діяльність педагогів, які належать до цих категорій, утворює інноваційний педагогічний потік, що збагачує практику новими ідеями, новим змістом і новими технологіями.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Упровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування.

Для нотатків

38.2. Намалуйте портрет учителя-інноватора з предмета, який викладаєте:

Ім'я _____

Прізвище _____

Де він (вона мешкає) _____

Яка його (її) улюблена страва? _____

Де і як він (вона) відпочиває? _____

Якби він (вона) були кольором, то яким? _____

Якби він (вона) були тваринкою (то якою)? _____

Яка його (її) головна риса характеру (намалуйте, або образно охарактеризуйте афоризмом, віршами, піснею):

Яка його (її) риса характеру, якої ще немає (намалуйте, або образно охарактеризуйте афоризмом, віршами, піснею):

Головний його (її) секрет як інноватора

Роздум «З видимого пізнавай невидиме» _____

Стало зрозумілим	Потребує самостійного опрацювання (уточнення)	Візьму для практичної роботи

Реалізація компетентнісного підходу (на прикладі уроку української мови, 11-й клас)

Тема

Займенники й контекст. Стилістичні функції займенників.

Форма уроку

Урок-практикум.

Аудиторія

11-й клас.

Обладнання

Чинні підручники, SMART-дошка (демонстрування узагальнювальних таблиць, додаткових дидактичних матеріалів — текстів, завдань).

Тип уроку

Компетентнісно орієнтований урок узагальнення й систематизації.

Мета:

- узагальнення та систематизація знань учнів про особливості займенників як частини мови, їх роль у мовленні в різних стилістичних контекстах;
- удосконалення вміння правильного вживання займенників як засобу міжфразового зв'язку відповідно до правил українського мовленнєвого етикету в різних ситуаціях спілкування;
- знаходження та виправлення помилок у написанні й уживанні займенників;
- уміння оперувати інформацією, отриманою з різних джерел, відповідно до навчальних завдань;
- розвиток креативності мислення й мовлення.

Внутрішньопредметні зв'язки, змістові лінії програми:

- мовний і лінгвістичний компоненти;
- мовленнєвий компонент;
- риторичний компонент;
- соціокультурний та аксіологічний (ціннісний) компоненти;
- діяльнісний (праксеологічний) компонент;
- інтерактивний (поведінковий) компонент (схема 17 на с. 102).

Домашнє завдання

Внутрішньопредметні зв'язки, змістові лінії програми, які сприяють формуванню компетентностей:**1**

мовний і лінгвістичний компоненти — на основі опрацювання лінгвістичної інформації з різних джерел підвести учнів до висновку про особливості частиномовного статусу займенника, його співвідношення з іншими іменними частинами мови; можливості використання займенників для редагування текстів різних стилів і жанрів мовлення;

2

мовленнєвий компонент — формувати вміння створювати власні діалогічні й монологічні висловлювання; розвивати вміння в усіх видах мовленнєвої діяльності; досягати в спілкуванні комунікативної мети;

3

риторичний компонент — удосконалювати вміння аналізувати мовленнєву ситуацію, умови спілкування, поведінку учасників спілкування; вживати займенники в мовленні відповідно до адресата й комунікативної мети; брати участь у дискусії;

4

соціокультурний та аксіологічний (ціннісний) компоненти — поповнити знання учнів про етикетну роль займенників у спілкуванні («пошанне Ви») як вияв шанобливого ставлення до старших за допомогою займенників; розширити уявлення про загальнолюдські цінності, формувати вміння виявляти ціннісне ставлення до прочитаного, почутого;

5

діяльнісний (праксеологічний) компонент — удосконалювати вміння редагувати тексти за допомогою займенників; вживати займенники в мовленні за правилами мовленнєвого етикету та відповідно до ситуації спілкування, розвивати загальнонавчальні вміння, пов'язані з пошуком й обробленням інформації;

6

інтерактивний (поведінковий) компонент — стимулювати учнів до активності, ініціативності впродовж уроку, розвивати здатність до роботи в парах, групах, колективі.

Завдання

Прочитайте текст, визначте функцію займенників, сформулюйте головну думку висловленого в науковому стилі, проілюструйте власними прикладами чи матеріалами підручника. Вважаємо, що на цьому уроці обов'язковими є вправи на редагування текстів, визначення стилістичної ролі займенників різних розрядів у поетичних рядках, прислів'ях і науково-популярних текстах.

Зображення з: freerik.com

Методичний коментар

Виокремлення мовного, лінгвістичного, мовленнєвого, соціокультурного, діяльнісного, риторичного, поведінкового компонентів у цільовому наповненні уроку дає змогу дібрати оптимальні методи та прийоми навчання, дидактичний матеріал уроку, проектувати його на рівні сучасних вимог.

Попри те, що в чинному підручнику з української мови для профільних класів уміщено достатню кількість вправ, виконання яких забезпечує формування загальнонавчальних і предметних умінь і навичок, пропонуємо додаткові завдання, як-от проведення риторичного практикуму в декілька етапів:

1) мінідискусія щодо частиномовного статусу займенника (за матеріалами підручника й самостійно дібраної з різних джерел інформації), яка сприяє формуванню предметної і ключових компетентностей;

2) конкурс на ввічливого учня, за умовами якого потрібно створити текст-прохання, увівши до нього достатню кількість увічливих слів і займенників 2-ї особи. Переможцем стає той, хто швидко та правильно виконає завдання;

3) хвилинка компліментів із такою умовою: допишіть до підмета-займенника Ви один із поданих у дужках присудків. Ви (гарна, гарні). (Який, які) Ви (добрий, добрі). (Такий, такі) Ви (елегантний, елегантні). Змодельуйте ситуації, у яких дописаний присудок відповідатиме пошанній формі, коли зміст речення передбачає одну.

Озвучте комплімент одному з учнів/учениць/учителів (предметна компетентність).

Після опрацювання тексту наукового стилю пропонуємо таке завдання: поставити сусіду по парті 3 запитання за матеріалами підручника, уміщеними в рубриці «Мовознавчі студії».

На SMART-дошці виведено висловлювання з книжки «Цікаве мовознавство»: займенники «як запасні гравці на футбольному полі чи дублери в театрі, виходять на поле, коли вимушено «звільняють гру» повнозначні слова».

Дидакти про типологію уроків

Проблему типології уроків почали посилено розробляти з 30—40-х років ХХ ст. Великий внесок у її вирішення зробили такі учені: С. Іванов, Б. Єсіпов, І. Казанцев, І. Титов, В. Шацкий; у 50—60-ті роки минулого століття — М. Данилов, І. Огородников, Р. Лемберг, Т. Ільїна та ін.

Є два критерії поділу уроків: за дидактичними цілями (або завданнями) та за основним змістом уроку і стадіями (етапами) навчального процесу¹.

Наприклад, С. Іванов відповідно до етапів процесу навчання виділяє такі типи уроків:

- ввідний;
- первинного ознайомлення з матеріалом;
- засвоєння нових знань;
- застосування набутих знань на практиці;
- навичок;
- закріплення, повторення й узагальнення;
- контрольний;
- змішаний, або комбінований².

І. Казанцев, класифікуючи уроки «за основними навчальними завданнями», називає такі групи:

Перші (ввідні) уроки на початку навчального року:

- вступні уроки під час вивчення великих тем або розділів програми;
- уроки опанування учнями нових знань із поточного навчального матеріалу;
- уроки закріплення вивчених знань;
- уроки вироблення в учнів умінь і навичок;
- уроки застосування знань на практиці;
- повторювально-узагальнювальні уроки;
- уроки аналізу якості знань школярів на основі виконання ними письмових або інших практичних робіт;
- підсумкові уроки, що завершують навчальний рік³.

До речі, у книжці І. Казанцева ця й інша класифікація — за способами проведення уроку⁴.

У дослідженнях 60-х років ХХ ст. (хоча і варіативно) виділено аналогічні типи уроків: засвоєння (повідомлення, вивчення тощо) нових знань; застосування знань на практиці (закріплення, тренування, формування навичок і вмінь тощо); повторення; узагальнення і систематизації знань; перевірки й обліку, а також комбіновані (синтетичні, змішані).

Подібна класифікація уроків збереглася і в підручниках (посібниках) із педагогіки 70—90-х років ХХ ст.⁵

¹ Ильина Т. А. Педагогика. Москва: Просвещение, 1969. С. 374.

² Иванов С. В. Типы и структура уроков. Москва: Учпедгиз, 1952. С. 26.

³ Казанцев И. Н. Урок в советской школе. Москва: Учпедгиз, 1956. С. 118.

⁴ Там само, с. 142—156.

⁵ Педагогика школы / под ред. И. Т. Огородникова. Москва: Просвещение, 1978. С. 87.

Дещо інший підход від традиційного є спроба А. Бударного створити «структурну типологію» шкільних уроків⁶. Але, як зазначає В. Федчик у статті «Типологія уроків як проблема дидактики і лінгводидактики»⁷, хоча автор вважає, що ця типологія найбільш є придатною в теоретичному і практичному відношенні, її правомірність викликає сумнів.

До основних типів уроків за А. Бударним належить «структурно простий» і «структурно складений» уроки.

«Структурно простий урок — це урок, що складається з двох або декількох однорідних навчальних ситуацій і присвячений виконанню однієї дидактичної задачі. Протилежним йому буде другий тип уроку — складений, який має низку дидактичних задач і відповідно складається з двох або декількох неоднорідних начальних ситуацій (які також можуть поділятися на низку однорідних)»⁸.

У цій характеристиці сумнівним видається передусім орієнтування на одну або декілька дидактичних задач.

На структурно простих уроках, як вважає автор, усі однорідні навчальні ситуації присвячено «виконанню однієї дидактичної задачі».

Але перелік цих задач показує, що на практиці такі уроки навряд чи можливі. Та й справді, чи можуть у школі проводитися уроки, де всю діяльність учителя й учнів в «однорідних навчальних ситуаціях» присвячено тільки вивченню нового матеріалу, тільки закріпленню знань, тільки перевірці знань, умінь і навичок.

У дійсності на кожному уроці розв'язуються різні дидактичні задачі, хоча одна з них може превалювати.

Отже, критерії, запропоновані А. Бударним, не дають можливості чітко відмежувати «прості» уроки від «складених» («складних»). Виробленню точних критеріїв перешкоджає і невизначеність понять «однорідні» і «неоднорідні» ситуації.

Традиційною є класифікація уроків, запропонована В. Оніщуком за «основною освітньою метою»:

- урок засвоєння нових знань;
- урок засвоєння навичок і вмінь;
- урок комплексного застосування знань;
- урок узагальнення і систематизації знань;
- урок перевірки, оцінювання і коригування знань, навичок і вмінь;
- комбінований урок⁹.

⁶ Дидактика средней школы: некоторые проблемы современной дидактики / под ред. М. Н. Скаткина. Москва: Просвещение, 1982. С. 200—206.

⁷ Федчик В. А. Типологія уроків як проблема дидактики і лінгводидактики. URL: <https://cutt.ly/UqfzzQ>

⁸ Дидактика средней школы: некоторые проблемы современной дидактики / под ред. М. Н. Скаткина. Москва: Просвещение, 1982. С. 202.

⁹ Онищук В. А. Урок в современной школе. Москва: Просвещение, 1981. С. 69.

Найпоширенішою «є класифікація уроків за основними дидактичними цілями і місцем уроків у їх загальній системі...»¹⁰. Однак через істотні недоліки і вона «не може бути визнана як універсальна»¹¹. Б. Єсіпов також пропонує свою класифікацію уроків (таблиця 28).

Таблиця 28

Класифікація уроків (за Б. Єсіповим¹²)

Тип уроку	Головна мета уроку
1. Вступний урок	Дати загальне уявлення про...
2. Урок вивчення та первинного закріплення нових знань	Вивчити...
3. Урок закріплення знань і способів дій	Закріпити знання, сформувати вміння, навички
4. Урок комплексного застосування знань і способів дій	Виробити вміння застосовувати знання в схожій ситуації, іншій або самостійно
5. Урок узагальнення та систематизації знань і способів діяльності	Узагальнити одиничні знання, привести їх у систему
6. Урок перевірки й оцінювання знань і способів діяльності	Визначити рівень засвоєння ЗУНов і їх комплексного застосування
7. Урок коригування знань і способів діяльності учнів	Відпрацювати правильність відтворення знань і навчально-пізнавальних дій

«Методична типологія уроків є подальшою конкретизацією загальної типології, розкриттям її предметної сутності»¹³. Не випадково провідні учені-дидакти, які розробляють цю проблему, неодноразово підкреслювали, що в дидактиці даються тільки загальні орієнтири для групування уроків із кожного навчального предмета.

Водночас перевагу надають класифікації уроків за «основною освітньою метою» з кількох причин:

- найбільше визнання в сучасних дидактивах;
- мета навчання (хоча і може трактуватися по-різному) передусім зумовлює його зміст, засоби, методи тощо, а отже, дає змогу встановити тип окремого уроку і типологію уроків загалом;
- на класифікації за цілями уроку тією чи тією мірою базуються традиційні типології уроків із різних предметів.

¹⁰ Педагогика / под ред. Ю. К. Бабанского. Москва: Просвещение, 1983. С. 216.

¹¹ Там само.

¹² Єсіпов Б. П. Урок в начальной школе: элементарная дидактика. Москва: Учпедгиз, 1944. 79 с.; Дидактика / М. А. Данилов, Б. П. Єсіпов; под общ. ред. Б. П. Єсіпова. Москва: Изд-во АПН РСФСР, 1957. 518 с.

¹³ Педагогика школы / под ред. И. Т. Огородникова. Москва: Просвещение, 1978. С. 76.

Характеристика основних типів уроків

Кожен тип уроку має свою структуру, тобто етапи побудови уроку, їх послідовність, взаємозв'язки між ними. Характер елементів структури визначається завданнями, які слід постійно вирішувати на уроках певного типу, щоб найбільш оптимальним способом досягти тієї чи тієї дидактичної, розвиткової та виховної мети уроку. Визначення і послідовність цих завдань залежать від логіки і закономірностей навчального процесу.

Логіка засвоєння знань відрізняється від логіки формування навичок і вмінь, а тому і різниться структура уроків відповідних типів.

Кожний тип уроку має свою структуру.

Урок засвоєння нових знань:

- перевірка домашнього завдання, актуалізація і коригування опорних знань;
- повідомлення теми, цілей і завдань уроку;
- мотивування вміння;
- сприймання й усвідомлення учнями фактичного матеріалу;
- осмислення зв'язків і залежностей між елементами вивченого матеріалу;
- узагальнення і систематизація знань;
- підсумки уроку, повідомлення домашнього завдання.

Урок засвоєння навичок і вмінь:

- перевірка домашнього завдання, актуалізація і коригування опорних знань, навичок і вмінь;
- повідомлення теми, цілей і завдань уроку;
- актуалізація мотивації учіння учнів;
- вивчення нового матеріалу (вступні, мотиваційні та пізнавальні вправи);
- первинне застосування нових знань (пробні вправи);
- самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях (тренувальні вправи за зразком, інструкцією, завданням);
- творче перенесення знань і навичок у нові ситуації (творчі вправи);
- підсумки уроку і повідомлення домашнього завдання.

Урок комплексного застосування знань:

- перевірка домашнього завдання, актуалізація і коригування опорних знань, навичок і вмінь;
- повідомлення теми, цілей і завдань уроку;
- актуалізація мотивації учіння учнів;
- осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій;
- самостійне виконання учнями завдань під контролем і з допомогою вчителя;
- звіт учнів про роботу й теоретичне обґрунтування отриманих результатів;
- підсумки уроку й повідомлення домашнього завдання.

Урок узагальнення і систематизації знань:

- повідомлення теми, цілей і завдань уроку;
- актуалізація мотивації учіння учнів;
- відтворення й узагальнення понять і засвоєння відповідної їм системи знань;
- узагальнення й систематизація основних теоретичних положень і відповідних наукових ідей;
- підсумки уроку і повідомлення домашнього завдання.

Урок перевірки, оцінювання і коригування знань, навичок і вмінь:

- повідомлення теми, цілей і завдань уроку;
- актуалізація мотивації учіння учнів;
- перевірка знання учнями фактичного матеріалу й основних понять;
- перевірка глибини осмислення учнями знань і ступеня їх узагальнення;
- застосування учнями знань у стандартних і змінних умовах;
- перевірка, аналіз і оцінювання виконаних під час уроку робіт;
- підсумки уроку і повідомлення домашнього завдання.

Комбінований урок:

- перевірка виконання учнями домашнього завдання практичного характеру;
- перевірка, оцінювання і коригування раніше засвоєних знань, навичок і вмінь;
- відтворення і коригування опорних знань учнів;
- повідомлення теми, мети й завдань уроку та формування мотивації учіння;
- сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу;
- осмислення, узагальнення і систематизація нових знань;
- підсумки уроку й повідомлення домашнього завдання.

Складники й зміст основних етапів комбінованого уроку

Усі типи уроків охоплюють 3 частини:

- організація роботи — 1—3 хв;
- основна частина (формування знань, навичок і вмінь; їх засвоєння, повторення, закріплення і контроль; застосування на практиці тощо) — 35—40 хв;
- підбиття підсумку уроку та повідомлення домашнього завдання — 2—3 хв.

З усіх зазначених типів комбінований урок найпоширеніший у сучасній школі. Йому належить 75—80 відсотків загальної кількості уроків, що проводяться. Цей тип уроку здебільшого використовується в початкових і середніх класах (таблиця 29).

Зміст основних етапів комбінованого уроку

Підготовка вчителя до уроку охоплює:	<ul style="list-style-type: none"> ● формулювання теми; ● визначення виховної, розвиткової та дидактичної цілей уроку; ● підбір конкретного матеріалу до теми; ● визначення структури вибраного типу уроку; ● визначення методики уроку; ● підготовку дидактичних засобів і матеріалів; ● визначення форми контролю й оцінювання знань, навичок і вмінь; ● визначення місця й ролі спостереження, демонстрування засобів наочності й опитування в рамках уроку; ● перевірку своєї готовності до уроку; ● вивчення учнів класу; ● перевірку готовності учнів до уроку; ● стиль викладання інших вчителів у цьому класі; ● докладне вивчення змісту навчального матеріалу; ● планування навчальної роботи; ● підготовку навчально-матеріальної бази
Початок уроку:	<ul style="list-style-type: none"> ● взаємне вітання вчителя й учнів; ● перевірка відсутніх; ● перевірка зовнішнього стану приміщення; ● перевірка робочих місць і зовнішнього вигляду учнів; організація уваги
Повторювально-навчальна робота, що зумовлена такими причинами:	<ul style="list-style-type: none"> ● більш відповідальним ставленням учнів до підготовки до уроку, бо їхні знання обов'язково перевіряються; ● актуалізацією знань учнів під час перевірки, що сприяє усвідомленню, поглибленню, систематизації та закріпленню навчального матеріалу; ● спрямованістю повторення і перевірки знань на розвиток мовлення й мислення учнів. Тому ця робота має бути творчою і водночас націленою як на окремого учня, так і на весь клас
Повідомлення теми, мети й завдань уроку:	<ul style="list-style-type: none"> ● чітке формулювання мети і завдань уроку; ● чітке формулювання основних питань, які учні мають засвоїти
Пояснення матеріалу:	<ul style="list-style-type: none"> ● учитель має продумати своє місце в класі, щоб його було чути і видно всім учням; ● говорити голосно й чітко; ● темп розповіді має бути розміреним; ● мова доступною; ● важливо спиратися на попередній досвід учнів; ● виділяти істотне й головне в навчальному матеріалі; ● послідовно викладати тему; ● використовувати ілюстративний і демонстраційний матеріал
Формування навичок і вмінь:	<ul style="list-style-type: none"> ● розбір і засвоєння правила, яке лежить в основі навички; ● подолання труднощів під час набуття навички; ● удосконалення й автоматизація навички; закріплення досягнутого рівня навички й використання її на практиці; ● основним методом формування навичок є вправи
Підсумки уроку й повідомлення домашнього завдання	<p>Учитель коротко повідомляє:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● цілі уроку; ● визначає, чи досягнуто їх; ● визначає і конкретизує окреме домашнє завдання; ● дохідливо інструктує про його виконання

Критерії сучасного уроку

Для вчителів зарубіжної літератури: _____

Вісім ознак сучасного уроку світової літератури

(Ірина Хроменко. *Зарубіжна література в школах України. № 5. 2011*)

Ознака перша

Розвиток критичного мислення учнів

Учитель-словесник зазвичай до кожного уроку намагається якомога більше підготувати інформації. Розгорніть свої конспекти. Без сумніву, урок у старшому класі розмістився не менше ніж на 5 аркушах.

Ознака друга

Розвиток навичок мислення високого рівня

Друга ознака пов'язана з першою. Знову йдеться про розвиток мислення. Систематика освітніх цілей, відома освітянам як «піраміда Блума», прийшла до нас не так давно з американської системи освіти.

Ознака третя

Особистісно зорієнтоване навчання

Ураховуючи специфіку предмета «світова література», сучасний учитель-словесник обов'язково має використовувати у своїй практиці особистісно зорієнтовані педагогічні технології. Наприклад, технологія «Intel®Навчання для майбутнього» передбачає формулювання на уроці 3—4 центральних тематичних питань особистісного характеру.

Ознака четверта

Проблемне навчання

«Жити — значить мати проблеми, вирішувати їх — означає рости інтелектуально», — справедливо вважав Конфуцій. Унікальність уроку літератури саме в тому, що він дає змогу молодій людині вчитися вирішувати життєві проблеми, змодельовані в художніх творах.

Ознака п'ята

Ігрові технології

Поняття «ігрові педагогічні технології» охоплює досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних дидактичних ігор. На відміну від ігор дидактична гра має істотну ознаку — чітко поставлену мету навчання і відповідні їй педагогічні результати. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності.

Ознакою сучасного уроку літератури є активне використання вчителем ігрових моделей навчання на нетрадиційних уроках.

Ознака шостаІнтерактивне
навчання

Уроки, на яких учитель є єдиним джерелом знань, сьогодні характеризуються як традиційні. Ознакою сучасності уроку є активне використання методів інтерактивного навчання, суть якого полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учнів. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання в співпраці, коли вчитель і учні — рівноправні суб'єкти навчання.

Ознака сьомаІнформаційні
технології та
мультимедійні
засоби навчання

Багато програмних педагогічних засобів дають змогу «осучаснити» урок літератури.

Ознака восьмаАналіз та
інтерпретація
художнього твору

Якщо вчитель створює проблемну ситуацію, то вона важлива не сама собою, а як прийом, який дає змогу зрозуміти авторський задум, ідею твору.

Для вчителів української мови**Теоретичні і методичні засади сучасного
уроку української мови в основній школі**

(Кучеренко І. А. *Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: дис. ... д-ра пед. наук. Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2015. 440 с. URL: <https://cutt.ly/VUqfbFG>*)

Структура уроку української мови є багатокомпонентним чітко продуманим і спроектованим учителем цілим, що охоплює низку стрижневих структурних етапів (організація класу, мотивація, перевірка домашнього завдання, актуалізація опорних знань і вмінь, цілевизначення, засвоєння знань, формування вмінь і навичок, рефлексія, коригування, пояснення домашнього завдання, підсумки уроку), що взаємозалежні, пов'язані з метою уроку, характером навчального матеріалу, рівнем підготовки учнів, можуть створювати різні варіантні комбінації, змінювати послідовність залежно від мети й типу уроку та спрямовані на покрокове досягнення комплексу цілей.

передплата журналу «Методист»

Індекс у «Каталозі видань України» — 91497

Вартість передплати — 134,07 грн.

<http://presa.ua/metodist-161623.html>

Передплатити наші газети ви можете в будь-якому відділенні зв'язку України або онлайн на сайті ДП«Преса»

Відділ реалізації

3 питання співпраці та реалізації

(044) 284-25-12,
(068) 335-35-18

Адреса: вул. Бастіонна, 15,
склад-магазин «Шкільний світ»,
м. Київ, 01104

kuharenko_j@osvita.ua
www.osvita.ua

онлайн-магазин

www.osvita.ua/shop

для рекламодавців

<https://bit.ly/2roEJld>

Шеф-редактор — Катерина РЕМЕЗ
Керівник проекту — Наталія ХАРЧЕНКО

Редактор — Наталія КОВАЛЬ

Редакція залишає за собою право редагувати матеріали. Редакція може не поділяти погляди автора. За достовірність фактів, цитат, власних назв, географічних назв та інших відомостей відповідальність несуть автори публікацій. Претензії щодо публікації приймаються в письмовому вигляді протягом 30 днів від часу виходу номера газети у світ. Рукописи не рецензують і не повертаємо. Рекламодавцеві відповідає за достовірність інформації, що в рекламі, за зміст та відповідність реклами законодавству.

© ТОВ «Видавнична група «Шкільний світ», 2022.

Всі права захищені. Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу ТОВ «Видавнична група «Шкільний світ».

Засновник та видавець — ТОВ «Видавнична група «Шкільний світ».
Свідчення про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5100 від 17.05.2016.

Довідка для передплатників та авторів
Тел.: (044) 537-32-00

www.osvita.ua
E-mail: journal-msj@osvita.ua

© ТОВ «Видавнична група «Шкільний світ», 2022.

Усі права захищені. Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу ТОВ «Видавнична група «Шкільний світ».

Віддруковано в ПП «Житомироблдрукарня»
з готових діапозитивів замовника,
м. Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17.

Свідчення про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 3882 від 21.09.2010.

Замовлення №

Журнал «Методист»

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 20279-10079 ПР від 12.09.2013

Видається із січня 2012 р. один раз на місяць.
Розповсюджується тільки за передплатою

Шкільний світ у регіонах України

ВІННИЦЬКА

Книжковий магазин «Книги»
моб. тел.: 098-777-18-06
м. Вінниця, вул. Оводова, 29
Замовлення та б/к доставка
книжок
моб. тел.: 096-833-15-88 (Руслан)

КИРОВОГРАДСЬКА

Склад-магазин
«Шкільний всесвіт»
моб. тел.: 050-863-46-36 (Юлія),
066-545-25-37 (Олена)
м. Кропивницький, вул.
Поповича, 7 В

СУМСЬКА

СОБІНА Ганна Дмитрівна
моб. тел.: 099-036-26-10;
098-661-22-19
м. Суми, вул. Сірка, 10
(1 поверк)
Сумський обласний інститут
підсудипомної педагогічної
освіти

Книжковий магазин
«Шкільний світ»
м. Суми,
вул. Римського-Корсакова, 5

Книжковий магазин
«Шкільний світ»
м. Суми, вул. Сірка, 5

ВОЛИНСЬКА

«Дім книги»
служб. тел.: 033-273-01-59
м. Луцьк, вул. Ковалівна, 37 А
Волинський інститут
підсудипомної педагогічної освіти
Книжкова крамничка

Магазин «Шкільний всесвіт»
тел.: 050-973-78-50 (Оксана),
095-165-49-33
м. Кропивницький,
вул. Тимірязєва, 63
(вул. Карпи)

Магазин «Маргарита»
тел.: 095-161-95-73 (Олена)
м. Помічна, Базарна площа

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

БАНКОВСЬКА
Алла Аркадіївна
служб. тел.: 056-776-84-18;
моб. тел.: 096-373-16-33
м. Дніпро, вул. Дубініна, 12,
НБК № 28, каб. 220
(2 поверх)

Дніпропетровський обласний
інститут
підсудипомної педагогічної
освіти
Книжковий кіоск
тел.: 097-040-259-38
м. Дніпро, вул. Антоновича, 70
вул. Свердлова

Магазин «Оксфорд»
м. Кривий Ріг

ЖИТОМИРСЬКА

БІЛЕЦЬКА
Лєса Володимирівна
служб. тел.: 041-247-36-58;
моб. тел.: 097-325-82-16
м. Житомир, вул. Щорса, 20 Б,
ЖОІ ППО, кімната 5 (1 поверх)
Магазин «Мегакнига»
тел.: 041-241-83-39,
098-318-41-84
м. Житомир, пров.
Скорульського, 8
Інтернет-магазин
megakniga.com.ua

ЛЬВІВСЬКА

СИНЬОВА Ірина Іванівна
моб. тел.: 097-477-01-49
м. Львів, вул. Огієнка, 18 А,
ЛОІ ППО

МИКОЛАЇВСЬКА

СТЕПАНЕЦЬ Геннадій
моб. тел.: 050-490-64-24;
073-026-34-50
e-mail: cnml.mk@inbox.ru

Магазин навчальної
та методичної літератури
моб. тел.: 050-810-04-35;
073-810-04-35 (Оксана)
м. Миколаїв, вул. Адміральська,
4 А (МОШПО)

ОДЕСЬКА

Мережа «Книгосвіт»
моб. тел.: 096-544-89-30
м. Миколаїв,
вул. 3-я Слобідська, 134,
м. Баштанка, смт Братське,
смт Сланець
ОГУРЦОВ Віталій
Вікторович
моб. тел.: 050-490-19-93,
063-365-99-3,
096-232-28-90
e-mail: olga_0d@i.ua
м. Одеса, вул. Бригадна, 54 Б/3

Пеняєв Сергій Миколайович
моб. тел.: 098-771-28-14

ПОЛТАВСЬКА

Ганна Вацлавна
моб. тел.: 050-584-87-90
м. Одеса, 7-й км
Паламаренко Любов Йосипівна
моб. тел.: 099-473-5620
м. Полтава, вул. Жовтнева, 64

РІВНЕНСЬКА

Рівненський інститут
підсудипомної педагогічної освіти
Книжкова крамничка
м. Рівне, вул. Чорновола, 74

КИЇВ ТА КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

КВНЗКОР «Академія
неперервної освіти»
Книжкова крамничка тел.:
097-293-42-43
м. Біла Церква, вул. Ярослава
Мудрого, 37

Магазин «Книги»
тел.: 067-859-94-11
м. Біла Церква, бульв.
Олександрійський, 10 А

Магазин «Орфей»
моб. тел.: 068-057-01-49
м. Коломия, пл. Шевченка, 16/1

ТЕРНОПІЛЬСЬКА

СНІНЬКОВСЬКА
Інна Михайлівна
служб. тел.: 035-243-57-83;
моб. тел.: 097-523-59-39
м. Тернопіль,
вул. Кривоноса, 7 А,
ТОКІ ППО,
бібліотека

ХЕРСОНСЬКА

Магазин «Книжковий меридіан»
КВ НЗ «Херсонська академія
неперервної освіти»
моб. тел.: 099-270-28-92 (Пріна),
066-920-52-67
e-mail: kmeridian@ukr.net
м. Херсон, вул. Покришева, 41,

Магазин «Учбова книга»
тел.: 0552-22-25-10;
095-162-37-27
м. Херсон,
вул. Преображенська, 22

Магазин «Учбова книга»
м. Херсон, вул. Куліша, 135
тел.: 055-234-22-90
Замовлення книжок по області
моб. тел.: 066-564-96-53 (Пріна)

ХМЕЛЬНИЦЬКА

ГУДЗЬ Віктор
моб. тел.: 097-354-10-95
Книжкова крамничка
м. Хмельницький,
вул. Озерна, 14

ЧЕРКАСЬКА

БОНДАРЕНКО Олена
Андріївна
служб. тел.: (0472) 64-76-22;
моб. тел.: 097-773-79-50
м. Черкаси,
вул. Бидлошська, 38/1,
ЧЮ ПОПП, 101 (1 поверк)

Магазин «Навчальна
література»
моб. тел.: 067-918-74-92
м. Умань, вул. Європейська

ЧЕРНІВЕЦЬКА

МОРОЧКОВСЬКА
Лариса Анатоліївна
моб. тел.: 097-386-50-57
м. Чернівці, вул. Франка, 20,
ЧОІППО

Магазин «Оксамит»
моб. тел.: 068-057-01-49
м. Чернівці, вул. Голowna, 45

ЧЕРНІГІВСЬКА

Магазин «Підручники»
служб. тел.: 046-261-40-21;
моб. тел.: 098-942-94-29,
063-550-94-63
м. Чернігів,
вул. Хлібопекарська, 29
Замовлення книжок по області
моб. тел.: 068-376-33-00 (Віктор)